

OOST EN WEST

Officieel Orgaan der Koninklijke Vereeniging „Oost en West“
Uitgave Schefferdrukkerij, Dordrecht, Wijnstraat 47, Tel. 5700

14-daagsch tijdschrift onder
redactie v/h dagelijksch Bestuur

ADRES DER REDACTIE:
Dr. Kuyperstraat 5, Den Haag;
tel. redactie: 115936; giro 14574

CONTRIBUTIE:
Leden: minimum f 6.— per jaar
Donateurs: minimum f 10.— p. j.

Indië in 7 punten

Het nieuwe jaar is, inzake Indië, met even scherpe spanning begonnen als het oude is geëindigd. De aanvaarding van „Linggadjati“ door de Tweede Kamer heeft niet de geringste verlichting gebracht in een duistere situatie. De verhoudingen zijn sindsdien niet beter geworden, maar slechter. Het gedrag van Soekarno's aanhang is niet vriendelijker geworden, maar vijandiger. Men is niet dichterbij een oplossing gekomen, welke de noodzakelijke samenwerking moest brengen. Men is er verder van verwijderd dan ooit tevoren.

Ons past het onder deze omstandigheden ernaar te streven, ons een zoo helder mogelijk beeld te vormen van de situatie. Wij zullen de voornaamste trekken hieronder samenvatten in een zevental punten.

1. Het accoord van Linggadjadi, waarmee de Commissie-Generaal — die met een tweetal leden zal worden uitgebreid — naar Indië terugkeert, is niet hetzelfde als dat, waarmee zij naar Nederland vertrok. Met den grootsten nadruk is verzekerd, dat de geheele toelichting, in de Tweede Kamer namens de Regeering verstrekt, als integraal bestanddeel van het accoord moet worden beschouwd en wel met name alles, wat daarbij verzekerd is inzake de onaantastbaarheid van de Kroon.

2. In Indië echter verzekeren Soekarno en Sjahrir in alle toonaarden, dat dit alles slechts „voor binnenlandsch gebruik in Nederland“ dient en dat die geheele Kroon maar een pure formaliteit is. Voorts: dat Linggadjadi slechts gezien moet worden als een eerste stap. Tenslotte: dat aan het accoord zelf van Linggadjadi niet getornd kan worden; men zal zich uitsluitend houden aan hetgeen daarin staat.

3. Deze geruststelling kon niet voorkomen, dat de grootste politieke partijen onder de Nationalisten, de Masjoemi en de P.N.I., het accoord verwierpen. De Masjoemi liet in alle moskeeën voor verwerping bidden; een strijdorganisatie tegen het accoord werd opgericht. Soekarno, slimmer dan zijn aanhang, voorzag dat het K.N.I.P., het „voorloopig parlement“, het geval zou verwerpen. Dies decreeteerde hij, dat het aantal leden zou worden verdubbeld. De tweehonderd extra-leden benoemde hij zelf....

4. Daarbij bracht Soekarno het aantal communisten van 1 op 35. Die zijn namelijk heftig vóór Linggadjadi. Niet, omdat zij iets zouden voelen voor uitvoering ervan. Daar voelt trouwens niemand voor. Maar leider Alimin is in Moskou geschoold.

Hij weet, dat verwerping nu een slechten indruk in het buitenland zou maken. Dus werken de communisten thans eendrachtig met Soekarno, en met Sjahrir, en met dr. Van Mook mede om het accoord te doen aanvaarden. *Uitvoeren* zal men uitsluitend die bepalingen, welke voor de Republiek gunstig zijn.

5. Men heeft daartoe trouwens in het republikeinsche kamp slechts één bepaling noodig. Namelijk die, waarin de Nederlandsche souvereiniteit wordt prijsgegeven. Dat is voldoende. Alle overige zestien bepalingen kan men rustig negeeren. Men heeft er genoeg aan, dat het accoord de prijsgeve dier souvereiniteit bekrachtigt. *Is* men eenmaal zoo ver — dan is er *niets* meer, waaraan men zich, met of zonder accoord van Linggadjadi, nog zou storen.

6. Maar men is ongeduldig. Het zal de uiterste inspanning van Sjahrir, Soekarno en de communisten kosten, om de on-

Onverhoeds werd te Den Pasar een geheel nieuwe staat gesticht: de Republiek Oost-Indonesië en een geheel nieuw staatshoofd gekozen: Tjokorde Rake Soekawati.

Hoe

is het

Kerstrapport ?

Is het behoorlijk? Gelukkig! Is het minder goed? Dan is het zaak, na te gaan, of voor Uw zoon of dochter wel het juiste type school is gekozen. Of waarop speciaal getoet moet worden, wil het volgend rapport beter worden. Het kost méér dan alleen studiegeld, indien Uw zoon of dochter niet mee kan op school; het kost ook zelfvertrouwen en levensgeluk. Zekerheid verschaft U een psychologisch-, psychotechnisch-, graphologisch- en medisch onderzoek op het

PSYCHOTECHNICUM

der

NED. STICHTING VOOR ORGANISATIE

Achter St. Pieter 23-25 UTRECHT, Tel. 16484 en 12328

- Totale kosten f 40.—.
- Rapport binnen enkele dagen.

Ant. A. Lohman

Juwelier - Horloger

Kalverstraat 138, Amsterdam-C.
Diezerstraat 39, Zwolle.

Uw horloge-reparatie

kunnen wij weer uitvoeren

G. J. R. VAN DER GAAG & ZN

Groenmarkt 27, Den Haag
Telefoon No. 112512

Drogerijen - Chemicaliën

Depôt der meest bekende
Binnen- en buitenlandsche Spécialité's

Stelt U belang in de verschijning van een Encyclopaedie, volgens een geheel nieuw systeem, waarbij vele bezwaren, die tegen de van oudsher bekende encyclopaedie bestaan zijn opgeheven? Zoo ja, vraagt dan toezending, bij verschijning, van een prospectus betreffende de E.N.S.I.E.

Boekhandel P. v. Ketel

G. J. VAN DRIMMELEN, L. v. Meerdervoort 198b
's-Gravenhage. Telefoon 330481.

U gaat naar Indië ?

Dan een

Wereld-Ongevallen-Polis

van „De Zeven Provinciën”

Ongeacht waar U zich ter wereld bevindt, of U reist per SCHIP of per VLIEGTUIG, „De Zeven Provinciën Wereldpolis” is steeds geldig, met inbegrip van het Molestrisco.

Uw Makelaar
verschaft U
gaarne
inlichtingen

Vandaag een cliënt
Morgen een vriend.

Assurantie-
Maatschappij

„De
Zeven
Provinciën”
n.v.

Javastraat 1a
's-Gravenhage

HOYNG

Het beste
en oudste magazijn
voor

GESCHENKEN

„Bagatelle”

PASSAGE 61 - DEN HAAG
Telefoon Café 114047
Telefoon Dir. 180788

Café-Concert

RESTAURANT 1e ETAGE

Operastudio

VAKOPLEIDING VOOR JONGE KUNSTENAARS
in vocaal-dramatische kunst, operette- en opera-koor

Instuderen ensembles en fragmenten, dramaturgie en analyse inbegrepen. Opvoeringen door de jonge kunstenaars worden voorbereid.

Inlichtingen: Schepensstraat 89A, Tel. 45499, Rotterdam

stuimige elementen er toe te brengen, dit ongeduld nog even te bedwingen, tot het accoord definitief geteekend is. Reeds moest zelfs dr. Van Mook scherp antwoorden op een uitdagende rede van legerleider Soedirman. Nauwelijks was uitgelegd, dat die het zoo erg niet meende, of Soedirman sprak opnieuw, ditmaal bijgevalen door minister Sjarifoedin. De Nederlandsche troepen, zeggen zij, treden „agressief” op. Dit zijn, zegt Soedirman, „schaamteloze Nederlandsche acties”. „De Nederlanders”, zegt Hatta, „plegen agressie. Maar wij zijn sterk genoeg om hen in zee te jagen”. Zelfs Sjahrir moest meezingen in dit koor: er moet uitleg komen over de militaire botsingen, wil de Republiek de ratificatie kunnen overwegen.

7. Nu kan een ieder weten, dat de Nederlandsche troepen het uiterste aan zelfbeheersching hebben opgebracht. Niet alleen, dat deze Nederlandsche troepen op Java de eenige bescherming vormen van vele honderdduizenden Indonesiërs tegen terreur, maar zij hebben zich ondanks de felste en brutaalste provocaties gedragen met een streng-beheerschte matiging, welke de diepste bewondering afdwingt. Elke beschuldiging tegen deze Nederlanders is een bewijs van onwil, van kwaadwilligheid en kwade trouw.

Kwade trouw.... Het is wel uitermate leerzaam, dat deze zich reeds thans zoo onbeschaamd openbaart. Men moet wel ziende blind zijn, wil men thans niet inzien, dat men in Indië met de verkeerde nationalistten tot zaken tracht te komen. Dit blijft

het noodlot der gevolgde politiek. Zij heeft onze vrienden in den steek gelaten; zij heeft de millioenen, die ons vertrouwden, verzaakt; zij tracht met onze vijanden tot overeenstemming te komen.

„Wat maakt gij U toch bezorgd over demarcatielijnen”, aldus vroeg hoonend vice-president Mohammad Hatta, „daar gij toch hebt toegezegd binnen twee jaar uit Indië te vertrekken?”

Zietdaar het gansche euvel vlijmscherp aangeduid. En zoo men *niet* de kracht vindt ten langen leste „neen” te zeggen, zoo men *niet* den moed herkrijgt om een politiek prijs te geven, welke Indië aan den chaos en aan het communisme overlevert, zoo men ondanks de hier zakelijk vermelde zeven facetten der realiteit volhardt in de illusies, welke ons in al deze ellende stortten, moet men *inderdaad* met Hatta zeggen: wat maken wij ons druk over demarcatielijnen? Sterker: wat doen *dan* onze troepen nog in Indië? Is het *hun* taak, Soekarno en de zijnen te beschermen tegen terroristen, die zij zelf niet kunnen bedwingen?

Natuurlijk hebben zij een andere taak. Een nuttige, een prachtige, een verheven taak. Zij kunnen alle volksgroepen van Indië, Nederlanders, Chinezen en Indonesiërs, beschermen tegen terreur en redden van den ondergang. Doch alleen dan, wanneer de thans verantwoordelijke Nederlandsche leiding in Indië en de regeering in Nederland ten langen leste de kracht vinden tot een beleid, dat de realiteit tot grondslag en onze roeping tot richtsnoer kiest.

Wapenstilstand Een brandende kwestie, een brandende kampong en een houten kruis.

Een Nederlandsch militair schrijft ons ergens uit den Preanger:

De militair is geen man van het woord, hij houdt het met de daad. Van frasen-gegoochel, zooals de politiek dat kent, heeft hij geen benul. Toen dit voorjaar op de Hooge Veluwe de glazen werden geheven op Nederlandsch-Indonesische samenwerking, maakte die vertooning heel wat minder indruk op ons in uniform dan de zwart geblakerde muren van Bandoeng-Zuid. Terwijl in Malino Dr Van Mook en de zijnen fraaie plannen ontwikkelden voor de toekomst van de Vereenigde Staten van Indonesië, lagen wij aan de Tjitaroem in hinderlaag, dag aan dag en nacht op nacht, om het leven en het bezit van de honderdduizenden binnen den ring van zandzakken en prikkeldraad veilig te stellen.

Wij hadden minder met woorden dan wel met feiten te maken en die feiten waren hard genoeg, toen tijdens de poeasa een compagnies-bivak door-150 man verdedigd moest worden tegen een duizendkoppige horde fanatici, met den haat op de punt van de bamboespeer; zelfs de komst van de Commissie-Generaal, met alle parlementaire heibel, die daar blijkens de krant aan voorafging, zei ons weinig, totdat midden October het woord Wapenstilstand viel. Het was als een klap, die ons deed duizelen. Ieder immers, die ook maar een beetje militairen kijk had, moest het duidelijk zijn, dat dit

Dr. H. J. van Mook amuseert zich. Hij wordt uitgeteekend door teekenaar Kickhefer ter Conferentie van Den Pasar. Al even vroolijk kijkt de leider van Zuid-Celebes, Nadja-moedin Daeng Malewa, toe.

besluit van de groene tafel in Batavia lijnrecht tegen ons belang indruiste. Practisch overal was de vijand op den terugtocht en de komst van steeds meer troepen uit Nederland, de divisie, die op het punt stond onze gelederen te versterken, zou ons in staat stellen, zoodra de laatste Engelschman de haven van Priok verliet, spijkers met koppen te slaan en even snel als afdoend orde op zaken te stellen. Het bestand nu van medio October maakte aan alle illusies een einde. De patrouille-activiteit werd drastisch beperkt, de actie-straal verkort tot de 2 km grens en in het begin van November werd de order „Staakt het vuren” gegeven. Nog eens, wij begrepen het niet. Maar wij hebben ook geen verstand van politiek, ik geef het

grif toe. Al deze dingen, aldus de Regeering, waren noodig om een zuivere sfeer te scheppen voor de onderhandelingen tusschen de C.-G. en de Indonesische delegatie. De legerleiding wees ons op onzen plicht tot het betrachten van de uiterste zelfbeheersching, zonder de waakzaamheid uit het oog te verliezen.

Na Linggadjati

Dat is gebeurd, hoe dan ook. Het is geen Nederlandsch wapengekletter geweest, dat de rustige sfeer, die te Linggadjati noodig was voor de geboorte van de basisovereenkomst, verbroken heeft. Niet tevergeefs heeft de Regeering een beroep op ons gedaan en de Republikeinse propaganda, hoe zij ook loerde, vond geen aas om de roodwitte hartschichten te voeden. Onze legerleiding was overal de eerste om over de brug te komen bij het zoeken van contact met de TRI, voor het vaststellen van de demarcatielijnen, hoezeer haar dit, zuiver militair gezien, ook tegen de borst moest stuiten om redenen hierboven uiteengezet.

Linggadjati bracht voorloopige overeenstemming, nadat op het militaire offer van den wapenstilstand nu ook het politieke en moreele van de erkenning van Soekarno was gevolgd. Het Nederlandsche volk, bij mōnde van het parlement, hechte zijn goedkeuring aan het ontwerp. Het gezag der Republiek werd de facto erkend, zelfs over de gebieden, die door de Britsch-Indische en Nederlandsche troepen waren bevrijd ten koste van honderden dooden: Batavia, Bandoeng, Semarang, Soerabaja, Palembang, Padang, Medan.

Wat stelde de Republiek daartegenover? Ik bedoel niet enkel op het papier van de basisovereenkomst, maar ook en vooral in de praktijk van den wapenstilstand, den wapenstilstand, die op verzoek van Sjahrir tot stand was gekomen? Hoe was de houding van de TRI, het officieele Republikeinse leger?

Soedirman

Ik noem hier een naam, een veelzeggenden naam: Soedirman, luitenant-generaal, opperbevelhebber van de Tentara Repoebliek Indonesia. De lijfwachtshow te Batavia, hoe tekenend ook, laat ik graag buiten beschouwing, als een staaltje aangebrand minderwaardigheidsgevoel. Maar waar men niet zonder meer aan voorbij kan gaan, is het feit, dat Zijne Excellentie op 15 November, welgeteld 10 dagen nadat te Batavia besloten was tot het bevel „Staakt het vuren“, zonder blikken of blozen verklaarde, dat hij daartoe nog niet was overgegaan en dat de TRI daarmee en daarmee alleen rekening had te houden. Een toelichting werd blijkbaar niet noodig geacht.

Tjandi

Wanneer ik, oud en stram in 't stervend haardvuur pook
En peins, hoe 't Leven ons slechts laat herinneringen,
Dan zie ik uit de asch een Held're vlam soms springen,
Die daar een wijle danst en dan vergaat in rook.

Zoo zie ik Tjandi weer, dat als een bloem ontloek,
Wanneer de morgenzon langs alle heuvelklingen
Het Hooglied van het Licht zoo stralende kon zingen
En overzee de Moeria uit neevlen dook.

Ik weet mij in dien droom weer onder 't loover gaan
Door 't wiss'lend schaduwspel van de Kenarilaan,
Die voert naar 't wijd verschiet, waar de lantana's bloeien
Rondom Chineesche graven, hel in 't witte licht,
En voel—diep in mijn hart—naar 't onbegrensde zicht
Over Semarang's reë een heim'lijk heimwee groeien.

J. F. KUNST

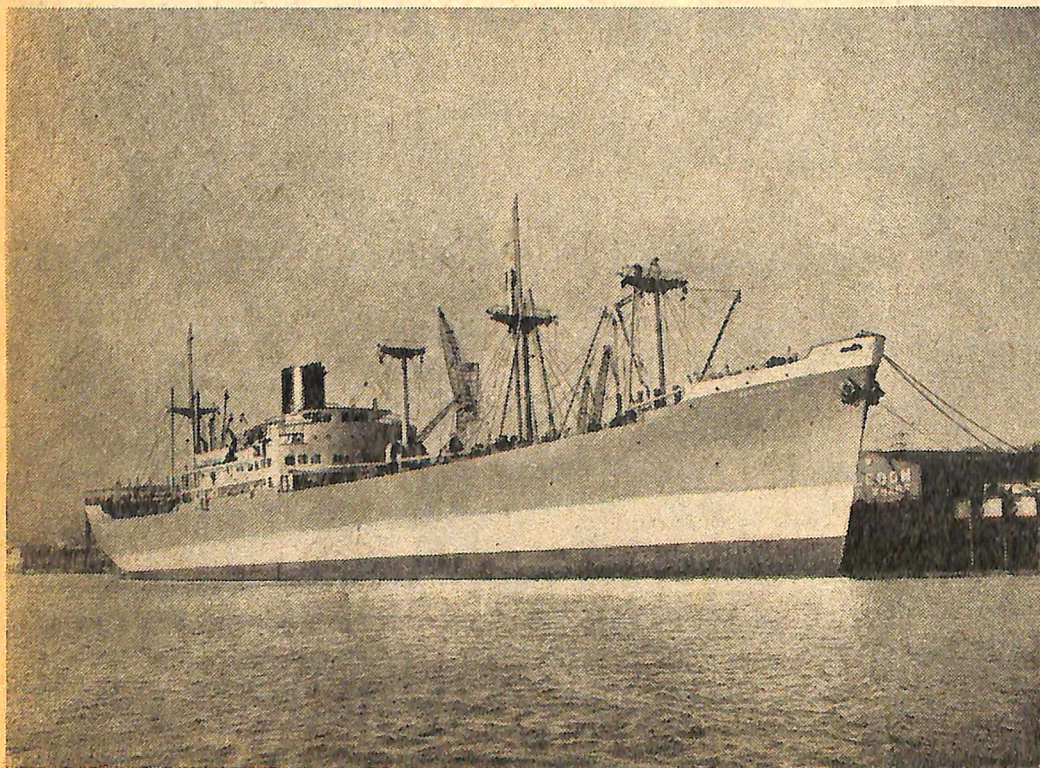
En zoo vertoonden de besprekingen in de diverse sectoren over het vaststellen der demarcatielijnen een onsmakelijk beeld van traineering, chicanes en obstructie, waarbij men bewondering moet hebben voor het Jobsgeduld aan Nederlandsche zijde. Wij lagen intusschen te velde. Ginds, buiten de 2 km grens ging het rampokken, mishandelen, wegvoeren van weeralooze desalieden ongestoord door. Hier werd de op den akker staande oogst op onzinnige wijze vernietigd, ginds ging een kampong in vlammen op en alleen al in den sector Soerabaja werd in een week tijds de demarcatielijn 45 maal door den vijand overschreden. En nog steeds is het beschieten van Nederlandsche patrouilles binnen de 2 km grens aan de orde van den dag. De sobere persberichten van de laatste weken spreken klare taal: Medan beschoten met mortieren, artillerievuur op Semarang, snipers in alle sectoren.

Nieuwe grafkruisen

Na medio October en begin November zijn er op de Nederlandsche begraafplaatsen rijen nieuwe kruisen geplant. Gevalen voor het Vaderland; wrange formule. Het Vaderland, dat klinkt met collaborateurs, het Vaderland, dat een Republiek erkent, die duizenden Nederlandsche onderdanen in gevangenkampen vast houdt, zestien maanden na de capitulatie van Japan, zestien maanden na 's werelds bevrijding, het Vaderland, dat een bloedig spelletje speelt met de levens van wie het officieel zijn beste zonen noemt.

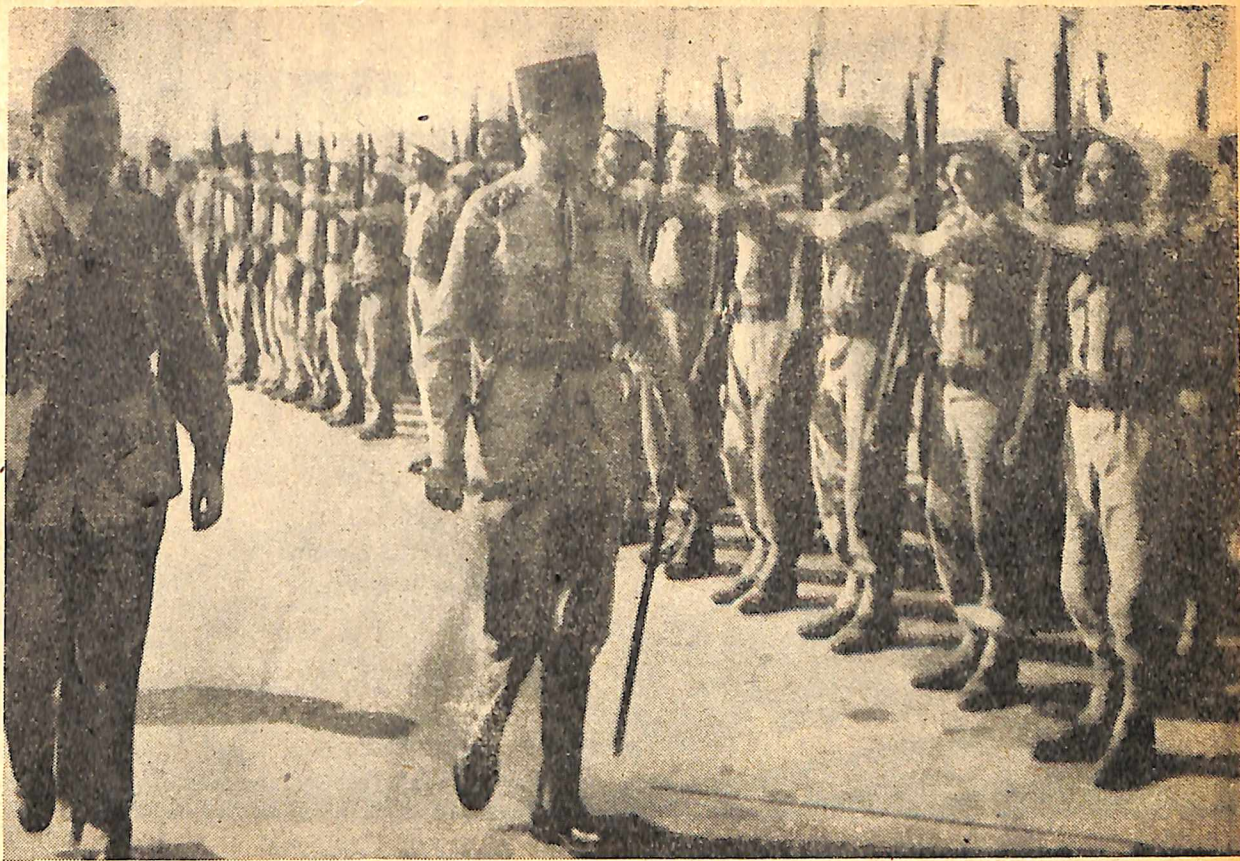
Nog eens, wij militairen hebben geen verstand van politiek. Als men spreekt of liever mompelt van buitenlandschen druk, van internationale noodzaak, dan nemen wij dat zonder meer aan. Als sommigen die zich ook Nederlanders noemen, ons te lijf gaan met dooddoeners als koloniale

Het is zeker een loffelijk teeken van Nederlandsche energie, dat de Rotterdamsche Lloyd alweer een nieuw schip in de vaart kon brengen. Hier ziet men de „Modjokerto“ — de waardige opvolgster van de oude „Modjokerto“, die op 1 Maart 1942 in den Indischen Oceaan ten onder ging, waarbij de geheele bemanning het leven verloor.

Men pakt hard aan in Indo-China. De jonge tank-generaal Leclerc, per vliegtuig aangekomen, inspecteert de zoo juist te Saigon aangekomen versterkingen uit Afrika.

oorlog, fascistisch imperialisme of zelfs moordenaars, dan halen we glimlachend de schouders op. Anders wordt het, wanneer we 's nachts op wacht staan in de pillbox en, geen drie km van ons af, weer een kampong in de as wordt gelegd, het geknal van de barstende bamboe is duidelijk te hooren. Anders is het, als berooide inlanders, het laatste schamele bezit, dat hun nog rest, een pikolan, een bultzak, een paar kippen, meezeulend, naar ons toe komen strompelen en ons met oogen groot van angst en ellende smeeken om bescherming. Anders is het, als wij de 17 artikelen, de memorie van toelichting, de regeeringsverklaringen en de Kamer moties gaan overlezen bij het licht van zoo'n brandende kampong en in het bijzijn van zoo'n ellendig brokje mensch, die toch onze Rijksgenoot is en onderdaan van dezelfde Koningin, in Wier dienst wij zijn uitgevaren. Wier kroon wij op de rechtermouw dragen, Die zelf, in Haar rede van 7 December 1942 de belofte heeft gegeven van een herboren Rijk van Recht en Veiligheid, gevestigd op den nieuwen grondslag van volledig deelgenootschap. Dan voelen wij, dat wij als Nederlanders, als militair apparaat van de Rijksregering, nog steeds verantwoordelijk zijn voor deze menschen en dan klemt, oneindig meer dan de „politieke en psychologische noodzaak“ van papieren verklaringen als de basisovereenkomst, de moreele en practische eisch, te helpen, te bevrijden, te beschermen. Wij zijn niet klaar, met een tikje op den schouder, een blikje visch en Britsch-Indische sigaretten. Maar we kunnen niet meer, want we mogen niet meer en we schamen ons.

De militair is geen man van het woord, hij houdt het met de daad. Hij waagt zich niet aan speculaties op de toekomst, die leeren zal of de Republiek inderdaad niet wil of niet kan meewerken aan den wederopbouw van dit zoo zwaar geteisterde land. Maar wat ons heden, vandaag, nu, van het hart moet, is dit: dat voor ons, tienduizenden Nederlandsche soldaten, tienduizenden dragers van het uniform van Koninklijke Landmacht en Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger, tienduizenden gebondenen aan den eed van trouw aan H. M. de Koningin, tienduizenden strijders voor een ideaal van Recht en Veiligheid, van Vrijheid en Orde, 'n ideaal, niet eng nationaal, doch inter- neen supernationaal, dat voor ons allen, van hoog tot laag, van soldaat tot generaal, voor ons allen, Westerlingen en Oosterlingen, totoks, Indo's, Ambonneezen, Timoreezen, de brandende Indische kwestie nog iets anders is dan een basis-accord, een regeeringsverklaring, een Kamerdebat, een volkspetitionnement, dat zij voor ons, allereerst is: een brandende kampong, een houten kruis. Wij weten het: wij zijn slechts een regeeringsinstrument, het is niet aan ons, den politieken koers te bepalen, maar 's nachts in de stellingen, des daags op patrouille en des Zondags op de begraafplaats, laat ons één vraag niet met rust, deze vraag: Hoeveel brandende kampongs nog en hoeveel houten kruisen?

Het Verre Oosten

De gebeurtenissen in Indo-China

Zelfs wanneer de verhouding tusschen Indië en Nederland in de toekomst niet nauwer zou zijn dan de relaties, welke men tijdens de besprekingen van Linggadjadi heeft vastgehouden als „Unie onder de Kroon“ — zelfs dan nog blijft Nederland rechtstreeks betrokken bij al hetgeen in Azië voorvalt.

Wat gebeurt in Japan, in China, in de Filippijnen, in Britsch-Indië, in Burma, in Indo-China, in Malakka en in Slam, kortom alles wat voorvalt in die bonte en onrustige wereld van Azië GAAT ONS AAN.

Azië is door den oorlog even diep bewogen als Europa; nog trager dan hier in het Westen hervindt men stabiele verhoudingen. Daarbij wordt de terugkeer naar althans een zekere mate van stabiliteit en althans een allereerste begin van welvaart nog belemmerd en vertraagd, ten eerste doordat groote deelen van dit Azië het strijdperk zijn voor dien stillen en ongeziene machtsstrijd van de Groote Drie, ten tweede doordat de Labour-regering in Engeland metterdaad een geheel eigen politiek inzake Azië voert.

Dit alles raakt ons! Dit woelige, onrustige, getormenteerde Azië omringt een land dat, zelfs al heet het straks niet langer Nederlandsch-Indië, toch voorshands met Nederland verbonden blijft — zoolang althans ook die banden niet roekeloos worden stukgeslagen. Dit Azië met zijn vele honderden miljoenen menschen, met zijn oude beschavingen van het verleden en zijn bittere armoede in het heden, omvat de naaste en de verre buurlanden van Indië. Dat Indië onderhoudt er betrekkingen mede van elken aard en die relaties zullen in de toekomst aan intensiteit en kracht winnen. Het zullen relaties van economischen en cultureelen, maar ook van politieken aard zijn; relaties ten goede en ten kwade. Het contact met Azië zal voor Indië tot de allervoornaamste buitenlandse betrekkingen behooren.

Het blijft derhalve wel uitermate pijnlijk — en het zal zich op den duur als uiterst schadelijk gaan doen gevoelen —

grif toe. Al deze dingen, aldus de Regeering, waren noodig om een zuivere sfeer te scheppen voor de onderhandelingen tusschen de C.-G. en de Indonesische delegatie. De legerleiding wees ons op onzen plicht tot het betrachten van de uiterste zelfbeheersching, zonder de waakzaamheid uit het oog te verliezen.

Na Linggadjati

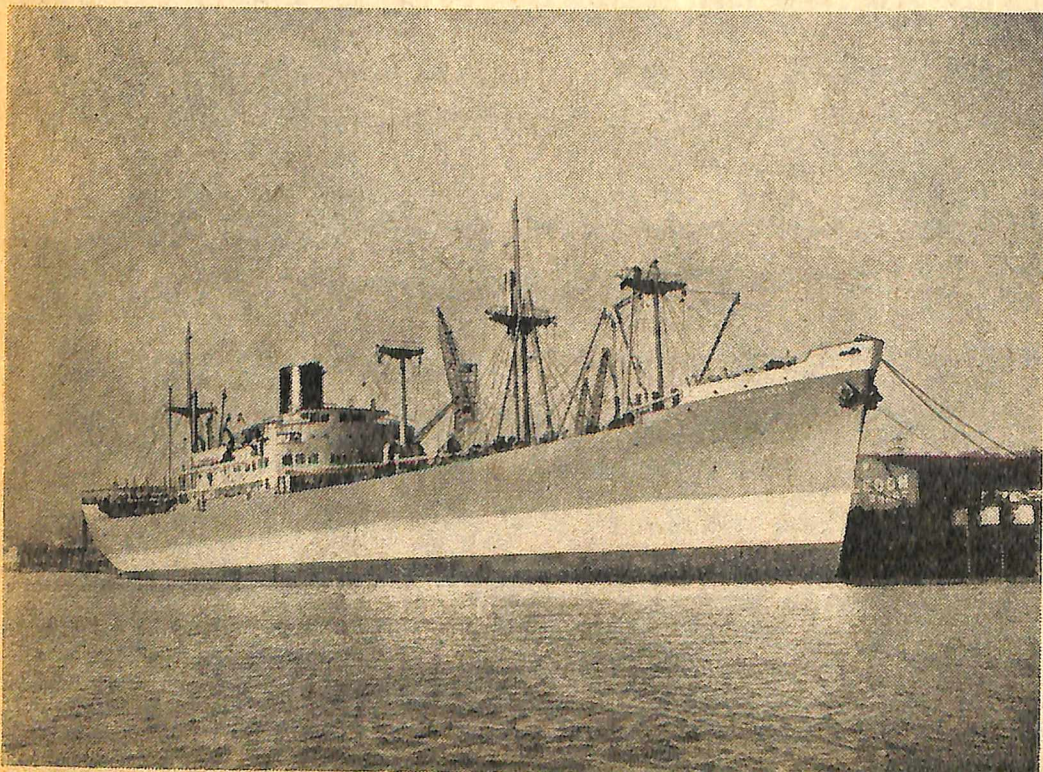
Dat is gebeurd, hoe dan ook. Het is geen Nederlandsch wapengekletter geweest, dat de rustige sfeer, die te Linggadjati noodig was voor de geboorte van de basisovereenkomst, verbroken heeft. Niet tevergeefs heeft de Regeering een beroep op ons gedaan en de Republikeinsche propaganda, hoe zij ook loerde, vond geen aas om de roodwitte hartstochten te voeden. Onze legerleiding was overal de eerste om over de brug te komen bij het zoeken van contact met de TRI, voor het vaststellen van de demarcatieline, hoezeer haar dit, zuiver militair gezien, ook tegen de borst moest stuiten om redenen hierboven uiteengezet.

Linggadjati bracht voorloopige overeenstemming, nadat op het militaire offer van den wapenstilstand nu ook het politieke en moreele van de erkenning van Soekarno was gevolgd. Het Nederlandsche volk, bij monde van het parlement, hechte zijn goedkeuring aan het ontwerp. Het gezag der Republiek werd de facto erkend, zelfs over de gebieden, die door de Britsch-Indische en Nederlandsche troepen waren bevrijd ten koste van honderden doden: Batavia, Bandoeng, Semarang, Soerabaja, Palembang, Padang, Medan.

Wat stelde de Republiek daartegenover? Ik bedoel niet enkel op het papier van de basisovereenkomst, maar ook en vooral in de praktijk van den wapenstilstand, den wapenstilstand, die op verzoek van Sjahir tot stand was gekomen? Hoe was de houding van de TRI, het officieele Republikeinsche leger?

Soedirman

Ik noem hier een naam, een veelzeggenden naam: Soedirman, luitenant-generaal, opperbevelhebber van de Tentara Repoeblik Indonesia. De lijfwachtshow te Batavia, hoe teekenend ook, laat ik graag buiten beschouwing, als een staaltje aangebrand minderwaardigheidsgevoel. Maar waar men niet zonder meer aan voorbij kan gaan, is het feit, dat Zijne Excellentie op 15 November, welgeteld 10 dagen nadat te Batavia besloten was tot het bevel „Staakt het vuren”, zonder blikken of blozen verklaarde, dat hij daartoe nog niet was overgegaan en dat de TRI daarmee en daarmee alleen rekening had te houden. Een toelichting werd blijkbaar niet noodig geacht.

tjandi

Wanneer ik, oud en stram in 't stervend haardvuur pook
En peins, hoe 't Leven ons slechts laat herinneringen,
Dan zie ik uit de asch een Held're vlam soms springen,
Die daar een wijle danst en dan vergaat in rook.

Zoo zie ik Tjandi weer, dat als een bloem ontloek,
Wanneer de morgenzon langs alle heuvelklingen
Het Hooglied van het Licht zoo stralende kon zingen
En overzee de Moeria uit neevlen dook.

Ik weet mij in dien droom weer onder 't loover gaan
Door 't wiss'lend schaduwspel van de Kenarilaan,
Die voert naar 't wijd verschiep, waar de lantana's bloeien
Rondom Chineesche graven, hel in 't witte licht,
En voel—diep in mijn hart—naar 't onbegrensde zicht
Over Semarang's reë een heim'lijk heimwee groeien.

J. F. KUNST

En zoo vertoonden de besprekingen in de diverse sectoren over het vaststellen der demarcatieline een onsmakelijk beeld van traineering, chicanes en obstructie, waarbij men bewondering moet hebben voor het Jobsgeduld aan Nederlandsche zijde. Wij lagen intusschen te velde. Ginds, buiten de 2 km grens ging het rampokken, mishandelen, wegvoeren van weerlooze desalieden ongestoord door. Hier werd de op den akker staande oogst op onzinnige wijze vernietigd, ginds ging een kampong in vlammen op en alleen al in den sector Soerabaja werd in een week tijds de demarcatieline 45 maal door den vijand overschreden. En nog steeds is het beschietten van Nederlandsche patrouilles binnen de 2 km grens aan de orde van den dag. De sobere persberichten van de laatste weken spreken klare taal: Medan beschoten met mortieren, artillerievuur op Semarang, snipers in alle sectoren.

Nieuwe grafkruisen

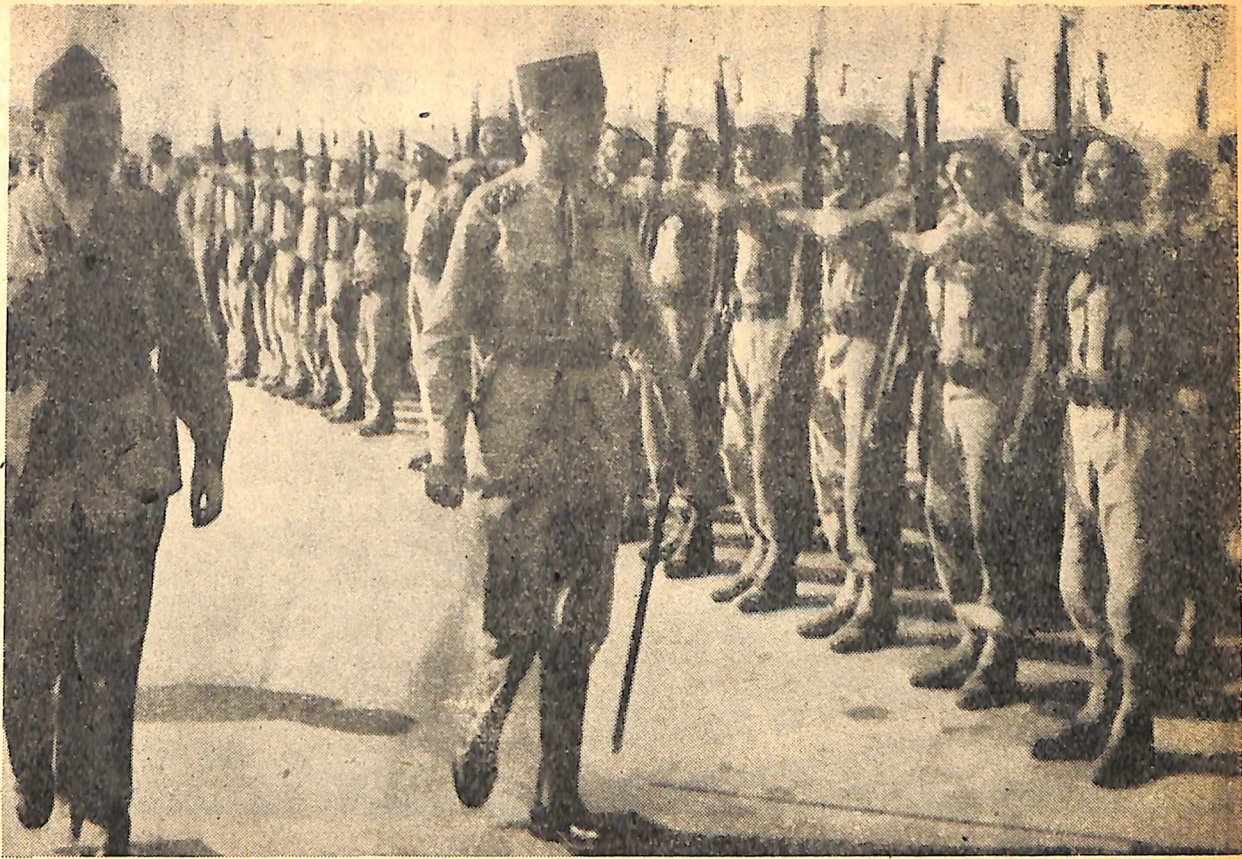
Na medio October en begin November zijn er op de Nederlandsche begraafplaatsen rijen nieuwe kruisen geplant. Gevalen voor het Vaderland; wrange formule. Het Vaderland, dat klinkt met collaborateurs, het Vaderland, dat een Republiek erkent, die duizenden Nederlandsche onderdanen in gevangenkampen vast houdt, zestien maanden na de capitulatie van Japan, zestien maanden na 's werelds bevrijding, het Vaderland, dat een bloedig spelletje speelt met de levens van wie het officieel zijn beste zonen noemt.

Nog eens, wij militairen hebben geen verstand van politiek. Als men spreekt of liever mompelt van buitenlandschen druk, van internationale noodzaak, dan nemen wij dat zonder meer aan. Als sommigen die zich ook Nederlanders noemen, ons te lijf gaan met dooddoeners als koloniale

Het is zeker een loffelijk teeken van Nederlandsche energie, dat de Rotterdamse Lloyd alweer een nieuw schip in de vaart kon brengen. Hier ziet men de „Modjokerto” — de waardige opvolgster van de oude „Modjokerto”, die op 1 Maart 1942 in den Indischen Oceaen ten onder ging, waarbij de geheele bemanning het leven verloor.

Men pakt hard aan in Indo-China. De jonge tank-generaal Leclerc, per vliegtuig aangekomen, inspecteert de zoo juist te Saigon aangekomen versterkingen uit Afrika.

oorlog, fascistisch imperialisme of zelfs moordenaars, dan halen we glimlachend de schouders op. Anders wordt het, wanneer we 's nachts op wacht staan in de pillbox en, geen drie km van ons af, weer een kampong in de as wordt gelegd, het geknal van de barstende bamboe is duidelijk te hooren. Anders is het, als berooide inlanders, het laatste schamele bezit, dat hun nog rest, een pikolan, een bultzak, een paar kippen, meezeulend, naar ons toe komen strompelen en ons met oogen groot van angst en ellende smeeken om bescherming. Anders is het, als wij de 17 artikelen, de memorie van toelichting, de regeeringsverklaringen en de Kamermoties gaan overlezen bij het licht van zoo'n brandende kampong en in het bijzijn van zoo'n ellendig brokje mensch, die toch onze Rijksgenoot is en onderdaan van dezelfde Koningin, in Wier dienst wij zijn uitgevaren. Wier kroon wij op de rechtermouw dragen, Die zelf, in Haar rede van 7 December 1942 de belofte heeft gegeven van een herboren Rijk van Recht en Veiligheid, gevestigd op den nieuwen grondslag van volledig deelgenootschap. Dan voelen wij, dat wij als Nederlanders, als militair apparaat van de Rijksregering, nog steeds verantwoordelijk zijn voor deze menschen en dan klemmt, oneindig meer dan de „politieke en psychologische noodzaak” van papieren verklaringen als de basisovereenkomst, de moreele en practische eisch, te helpen, te bevrijden, te beschermen. Wij zijn niet klaar, met een tikje op den schouder, een blikje visch en Britsch-Indische sigaretten. Maar we kunnen niet meer, want we mogen niet meer en we schamen ons.

De militair is geen man van het woord, hij houdt het met de daad. Hij waagt zich niet aan speculaties op de toekomst, die leeren zal of de Republiek inderdaad niet wil of niet kan meewerken aan den wederopbouw van dit zoo zwaar geteisterde land. Maar wat ons heden, vandaag, nu, van het hart moet, is dit: dat voor ons, tienduizenden Nederlandsche soldaten, tienduizenden dragers van het uniform van Koninklijke Landmacht en Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger, tienduizenden gebonden aan den eed van trouw aan H. M. de Koningin, tienduizenden strijders voor een ideaal van Recht en Veiligheid, van Vrijheid en Orde, 'n ideaal, niet eng nationaal, doch inter- neen supernationaal, dat voor ons allen, van hoog tot laag, van soldaat tot generaal, voor ons allen, Westerslingen en Oosterlingen, totoks, Indo's, Ambonneezen, Timoreezen, de brandende Indische kwestie nog iets anders is dan een basis-accoord, een regeeringsverklaring, een Kamerdebat, een volkspetitionnement, dat zij voor ons, allereerst is: een brandende kampong, een houten kruis. Wij weten het: wij zijn slechts een regeeringsinstrument, het is niet aan ons, den politieken koers te bepalen, maar 's nachts in de stellingen, des daags op patrouille en des Zondags op de begraafplaats, laat ons één vraag niet met rust, deze vraag: Hoeveel brandende kampongs nog en hoeveel houten kruisen?

Het Verre Oosten

De gebeurtenissen in Indo-China

Zelfs wanneer de verhouding tusschen Indië en Nederland in de toekomst niet nauwer zou zijn dan de relaties, welke men tijdens de besprekingen van Linggadjadi heeft vastgehouden als „Unie onder de Kroon” — zelfs dan nog blijft Nederland rechtstreeks betrokken bij al hetgeen in Azië voorvalt.

Wat gebeurt in Japan, in China, in de Filippijnen, in Britsch-Indië, in Burma, in Indo-China, in Malakka en in Slam, kortom alles wat voorvalt in die bonte en onrustige wereld van Azië GAAT ONS AAN.

Azië is door den oorlog even diep bewogen als Europa; nog trager dan hier in het Westen hervindt men stabiele verhoudingen. Daarbij wordt de terugkeer naar althans een zekere mate van stabiliteit en althans een allereerste begin van welvaart nog belemmerd en vertraagd, ten eerste doordat groote deelen van dit Azië het strijdperk zijn voor dien stillen en ongeziene machtsstrijd van de Groote Drie, ten tweede doordat de Labour-regering in Engeland metterdaad een geheel eigen politiek inzake Azië voert.

Dit alles raakt ons! Dit woelige, onrustige, getormenteerde Azië omringt een land dat, zelfs al heet het straks niet langer Nederlandsch-Indië, toch voorshands met Nederland verbonden blijft — zoolang althans ook die banden niet roekeloos worden stukgeslagen. Dit Azië met zijn vele honderden miljoenen menschen, met zijn oude beschavingen van het verleden en zijn bittere armoede in het heden, omvat de naaste en de verre buurlanden van Indië. Dat Indië onderhoudt er betrekkingen mede van elken aard en die relaties zullen in de toekomst aan intensiteit en kracht winnen. Het zullen relaties van economischen en cultureelen, maar ook van politieken aard zijn; relaties ten goede en ten kwade. Het contact met Azië zal voor Indië tot de allervoornaamste buitenlandsche betrekkingen behooren.

Het blijft derhalve wel uitermate pijnlijk — en het zal zich op den duur als uiterst schadelijk gaan doen gevoelen —

De Fransche minister van Overzeesche Gebiedsdeelen, M. Marius Moutet, verlaat met de Hooge Commissaris Admiraal d'Argenlieu het vliegveld te Saigon, waar hij zoo juist aankwam.

zich in Batavia voorstelde. Want nauwelijks was van Fransche zijde toegestemd in de creatie der republiek Viet Nam, of deze republiek eischte in jeugdige onstuimigheid ook het grondgebied op van het naburige Cochinchina....

Deze annexatiezucht is de oorzaak van den strijd, die thans in Indo-China woedt. Te Parijs werd verleden jaar met de leiders van de republiek Viet Nam onderhandeld. Men kwam tenslotte tot een soort accoord. Men is van Fransche zijde bereid gebleken aan vele wenschen der Viet Nam-leiders tegemoet gekomen. Alleen niet aan dien éénen wensch: dat men geheel Cochinchina, dwars tegen den wensch van de groote meerderheid der bevolking zelve in, zou uit-

leveren aan de Republiek Viet Nam....

Midden December brak de opstand uit. De leiders van Viet Nam wilden met geweld een oplossing forceeren. Men is toen van Fransche zijde krachtig opgetreden. Krachtiger, dan men in Viet Nam en in de buitenwereld verwachtte. Krachtiger ook, dan in een niet zoo héél ver van Viet Nam gelegen Oostersch land in een vergelijkbare situatie geschiedde....

Frankrijk grijpt in

Admiraal Thierry d'Argenlieu, de Fransche Hooge Commissaris, liet Fransche troepen Hanoi bezetten, de hoofdstad van Viet Nam, en hij riep tegelijk den staat van beleg uit in Saigon, de hoofdstad van Cochinchina. Men had de 15.000 man troepen van Viet Nam spoedig uit Hanoi verdreven; men krijgt nu den weg schoon naar Haiphong, de havenstad die 100 km van Hanoi verwijderd ligt. Ho Chi Minh, de president van Viet Nam is met zijn regeering uit Hanoi gevlucht; men neemt aan, dat in zijn regeering nu de minister van Defensie, Vo Nguyen Giap, een virulente extremist, den toon aangeeft. Men ziet ook op Java, hoe in een bepaalde situatie beslissingen genomen worden door Inheemsche generaals, die tevens virulente extremisten zijn....

Minister Marius Moutet, Fransch minister van Overzeesche Gebiedsdeelen, vloog naar Indo-China, bezocht Hanoi en verklaarde, teruggekeerd in Saigon, dat met deze leiders van Viet Nam een overeenkomst verder onmogelijk was.

Admiraal d'Argenlieu, de Hooge Commissaris, bevestigde dit: „Frankrijk is in dit stadium der evolutie van de volken van Indo-China niet voornemens hen onvoorwaardelijke onafhankelijkheid te geven, daar dit in strijd zou zijn met de belangen van alle partijen”.

Majoor-generaal Jacques-Philippe Leclerc, de jonge Fransche tankgeneraal, die in Zuid-Indo-China den opstand al lang bedwongen had, maar die toen naar Frankrijk werd teruggeroepen, liet men haastig per vliegtuig naar Indo-China terugkeeren, waar hij 28 December aankwam om het commando te aanvaarden over de 80.000 man Fransche troepen. Die zullen nu versterkt worden met 75.000 man, waarvan reeds een flink deel onderweg is in troepenschepen, onder andere het uitstekende regiment luchtlandingstroepen, dat uit Bone, Algiers, vertrok en dezer dagen wordt verwacht.

Leclerc: „Met eenige versterking onzer troepen zullen wij in

dat in Nederland vrijwel alle voorlichting omtrent die landen van Azië ontbreekt. Het ontwikkelde publiek en de zakenwereld vernemen zoo te hooft en te gras eens iets. Men leest wat losse berichten over Indo-China; een enkele maal iets over Japan. Daarmede houdt het op. Er bestaat geen Nederlandsch dagblad met eigen correspondenten zelfs maar in enkele der allervoornaamste hoofdsteden van Azië; er bestaat geen instelling, welke voor een deugdelijke voorlichting kan zorgen. Zelfs de mogelijkheid, die WEL aanwezig is, te weten het vermelden van hetgeen in Engeland, in Frankrijk en Amerika aan gegevens wordt bijeengebracht — en dat is zeer veel — bestaat niet, omdat de plaatsruimte ervoor ontbreekt.

Zouden wij als orgaan der grootste bij Indië betrokken Nederlandsche vereeniging willen trachten, de ONS ter beschikking staande gegevens duidelijk en klaar te vermelden, wij zouden de betrokken autoriteiten om verdubbeling moeten verzoeken van den ons toegestane omvang en het zou een positief-Nederlandsch en een Indisch belang zijn, indien dit dan werd toegestaan....

In Indo-China

Hoe dit zij: voorshands besteden wij de schaarsche ruimte dan allereerst aan een samenvatting van hetgeen gebeurt in Indo-China.

Tot goed begrip: de nieuwe status van Indo-China sinds den wereldoorlog en sinds de Japanners er verdreven werden — behalve de achterblijvers, die juist als in Ned-Indië felle agitators zijn in de felst-revolutionnaire kringen — verdeelde het land in vier deelen: *Cambodja*, een protectoraat, *Laos*, eveneens een protectoraat, *Viet Nam*, een republiek en *Cochinchina*, een voorloopige republiek.

Van die vier deelen hebben Cambodja en Laos, de twee groote landen, die aan Siam grenzen, en het geheele binnenland omvatten, zich trouw verklaard aan de verhouding tot Frankrijk. Eveneens geschiedde dit door Cochinchina, hoewel dit meer-ontwikkelde land reeds den status eener voorloopige republiek verwierf. Zij wil echter den band met Frankrijk behouden. Viet Nam echter, het lange, smalle gebied met de grootste kustlijn en de langste grens met China, werd republiek. Hierin hebben de Franschen toegestemd. Deze republiek zou dan deel blijven uitmaken van een Indo-Chineesche Unie en die Unie zou weer verbonden blijven met Frankrijk zelf.

Dit voorbeeld heeft in Nederlandsch-Indië enkelen kringen en figuren zoo fraai toegeschenen, dat een hooggeplaatst ambtenaar ter bestudeering derwaarts werd gezonden. Zijn rapport berust nu op het Plein....

Metterdaad is deze ontwikkeling in Indo-China uiterst leerszaam, zij het dat de lessen een andere leering bieden, dan men

staat zijn binnen enkele weken orde en rust in de voornaamste streken van Viet Nam te herstellen en in ieder ander deel van Indo-China, waar dit noodig zou zijn".

Opmerkelijk en leerzaam in deze ontwikkeling is vooral het feit, dat dit beleid: het niet-zwichten voor geweld en gewapend verzet, gevoerd wordt door een Fransche Regeering, die geheel uit socialistten bestaat, terwijl zelfs de Fransche communisten zich er niet tegen verzetten.... Zoo wint in Frankrijk de zin voor realiteit het, als de nood het hoogst schijnt, van illusies....

De Chineesche factor

Een factor welke in Frankrijk weinig en in Nederland in het geheel niet wordt genoemd, is nochtans belangrijk. Bij de overeenkomst van Potsdam werd de bevrijding der door Japan bezette gebieden benoorden den zestienden breedtegraad overgelaten aan de Chineezzen. Inderdaad hebben toen Chineesche troepen hun intrede in het noordelijke deel van Indo-China gedaan. Zij slaagden er, zeer zacht gezegd, niet in zich ook maar eenigermate bemind te maken, niet bij de Franschen en nog minder bij de Anamieten. De bevelvoerende generaal dier troepen was een broeder van den gouverneur van Yunnan. Het heeft zware eischen gesteld zoowel aan het politiek vernuft als aan de financiën der Franschen, alvorens zij den Chineeschen generaal bewogen hadden Indo-China weer te verlaten. Pas toen Tsjang Kai Shek hen een hoogen post in Noord-China verschaftte, bleek hij bereid tot heengaan en toen kostte het weer veel moeite zijn soldaten weg te krijgen.

Toen in Maart van het vorig jaar de eerste overeenkomst inzake Viet Nam tot stand kwam, waren de Anamieten nog zoozeer onder den indruk van de Chineesche bedreiging, dat zij gaarne een compromis met de Franschen aangingen. Later is de herinnering verzwakt en kregen de meest agressieve elementen onder hen de overhand.

Daar werd het alles voorbereid — aan de regeeringstafel te Den Pasar ziet men van links naar rechts de heeren C. J. H. R. de Waal, plv. Regeeringscommissaris voor Borneo, dr. W. Hoven, directeur B.B. en Regeeringscommissaris voor Borneo, en de Grootte Oost, dr. H.J. van Mook en dr. E.O. baron van Boetelaer, gouvernements-secretaris.

Het feit, dat de gouverneur van Yunnan tot de meest „reactionnaire“ machthebbers in China behoort en dat daarmede Viet Nam grenst aan het minst tot communisme geneigde deel van China, vormt een verklaring voor twee feiten. Het eerste: dat bemoeiingen van Moskou uit met het geval Viet Nam uitermate beperkt blijven zoozeer, dat zij zich aan publieke waarneming welhaast onttrekken; ten tweede: dat de Fransche communisten er van hebben afgezien zich te verzetten tegen de door de regeering-Blum gevolgde politiek, waartegen zij, werd zij in eenig ander deel der wereld gevoerd, zich zeker zouden verzetten.

Dajak-Idylle (Door een bijzonderen Medewerker in Borneo)

Wie de Kahajaurivier opvaart en Pahandoet passeert, voelt een wereld van verwarring achter zich dicht vallen en wegvallen; een nieuwe opent zich. De Boven-Dajaks zijn wat men pleegt te noemen onbedorven. De natuur is stil, grootsch en onaangestast; mensch en natuur zijn één geheel. De adat streng en goed; armoede en misoogst zijn geen rede tot politiek gedrijf, noch tot toeneming der criminaliteit. Het is één van die weinige Indische idyllen, die er nog zijn.

Wie van Koeala Koeroen uit nog hoogerop tourneert, ontmoet slechts vrede, Dajaksche nuchterheid en humor; tevredenheid en gezagsaanvaarding.

We gaan de kampongs langs. We laten onze prauw aanleggen bij de drijvende W.C.tjes en klauteren de gekerfde oelinbalk op, naar de kampong toe. We praten, bezoeken huizen, we zien rond, we beleggen een vergadering en praten lang en rustig, ons rookertje rookende, over tal van onderwerpen. Er is niets wat niet begrepen wordt, niets wat niet aanvaard wordt. En zeker het gezag van Bapa Pemerintah is iets dat zoo normaal is als in Holland een fiets. Onderlinge intriges, ruzie en vijandschappen buigen en smelten als sneeuw voor de zon, in het gelaat van de gerechtigheid en wijsheid, die het Bestuur meebrengt.

We passeeren een uitzondering — Tewah. Kampong van menschen van beneden, een soort kolonisatie van oorsprong. Hier huizen een paar nationalistisch gezinde families, gegroepeerd om twee republikeinsche ontslagen Indonesische Bestuursambtenaren. Een andere geest waait ons tegemoet, al bij het eerste betreden van de kampong. We voelen het: de missing link. We voelen achterdocht en onwelkom zijn.

Maar als we verder dajoengen, van bocht tot bocht, van kampong tot kampong, tot bij de grenzen van Pontianak, is wat ons omgeeft niets dan vrede, tevredenheid, rust en vrijheid van welke idylle verstorende gedachte ook. In iedere kampong vertellen we bij de avondlijke vergadering, om een flakkerend damarpitje geschaard (de controleur ook op den grond of op de eenige, gammele stoel, die de kampong bezit), iets van het nieuwe Indonesische meesprekrecht in de Landszaken, van verschuiving van bevoegdheden, van ontvoogding, democratie en zelfbeschikking. We spreken daarover uit een soort consequente, eerlijkheid, niet volgens instructie. En op de gezichten teekenen zich vraagteekens en peinzensfronsen. Ze vinden het moeilijk. Wat is dat nu weer? Gaat dat vaste symbool van recht en vooruitgang, dat ze met vreugde na den Jappenaftocht zagen terugkomen, zichzelf aan het wankelen maken? Men peinst diep en lang en vraagt of ze nog altijd bij den controleur terecht kunnen. Het antwoord, ja, wordt gesavoureed en begrepen. En ze komen.

De controleur heeft ook zijn gedachten. Hij kan zich ineens weer herinneren waarom hij op zijn zeventiende jaar besloot dit beroep te kiezen. Dat was hierom: Hij is welkom. Hij is dankbaar voor de standplaats. Tewah is een eiland, denkt hij. Tewah is nog een eiland, voegt hij er aan toe.

Als we na een maand terug zijn in Koeala Koeroen, zijn er intusschen wat handelaren en ambtenaren van Bandjermasin en Koeala Kapoeas aan komen reizen. En meteen een stapel politieke politierapportjes. Propaganda, slim van opzet, gericht op economische ontworping en ondermijning van het toekomstgeloof der bevolking onder het huidig bewind. Regeeringsgeld is waardeloos; menschen, laat je niet oplichten door de blanda's. Vlammeende woorden lees ik, waarmee de lafheid en het verraad der blanda's schrill wordt geteekend.

Dan worden twee ambtenaren uit Pahandoet, de districts-

hoofdplaats, aangediend. Ze komen regelrecht uit Bandjermasin. Vriendelijke gezichten. Vriendelijke praatjes. Cigaretten. Mooi weer vandaag, niet?

Ik heb twee maanden geen post ontvangen, vraag dus naar nieuws. Hoe was de pasar malam in Bandjer? O, lollig, alleen het bier was erg duur. Zoo, en verder alles goed verlopen? Niets gebeurd in Bandjer? Neen, niets. De wereld draait rustig door.

Maar een dag of wat later vind ik beide namen in de politieke rapportjes. Tot van Tewah en daarboven af. De blanda's zijn leugenaars en verraders. Ze praten over democratie, maar ze meenen er niets van. Ze zijn onderdrukkers. Vertrouw ze nooit. De resident en zijn heele blandatroep zijn bezig Borneo te verlaten. Ze vreezen een inval van het Sjahrir-leger in Bandjer. Ze hebben alvast het heele havenkwartier in brand gestoken. Ze willen niets voor ons achterlaten. De troepen van de Boven-Barito zijn teruggetrokken naar Bandjer. Er zullen ook blanda's het binnenland in vluchten. Vang ze op en dood ze. De Republiek komt. We worden vrij. Houd je gereed.

Ik stuur alle rapportjes op aan mijn chef en commentarieer: „Ik krijg den indruk, dat er werkelijk een brandje in Bandjermasin is geweest”.

Den vurigen, jongen ambtenaar, dienstdoend diensthooft in mijn district, kan ik niet straffen. Sinds Malino mag men deze acties voeren. Ik besluit den grandseigneurialen weg te volgen en spreek met hem openlijk over de zaak. Ik leg hem mijn overtuiging, de basis van mijn geloof in dit werk uit. Hij verzwijgt zijn overtuiging. Ik zeg hem, dat ieder mag denken en wenschen wat hij wil, maar dat ik bezwaar heb als hij zijn eigen volk leed berokkent, bijv. door hun vertrouwen in geld en welvaart te verstoren. Ik zeg hem, dat de politie zelfs in overgangstijden de orde handhaaft en dat er voor hem altijd nog wel een artikeltje in de wet te vinden is. Ik zeg hem te vertrouwen op Sjahrir, als die zijn leider is (wat hij bevestigt), en eerst af te wachten wat die met zijn idealen doet. Als hij weggaat, zegt hij: „Dus wat u bedoelt... is geduld?” „Ja, geduld... tot ziens”. Daar gaat hij.

Veertien dagen later krijg ik de Borneo-Post, waarin staat, dat een maand geleden het havenkwartier van Bandjermasin door extremistische elementen in brand is gestoken. De schade is f 10.000.000, hoofdzakelijk aan goederen, die voor de bevolking bestemd waren. In een ander politierapportje lees ik, dat de jonge ambtenaar verloochent, dat hij den brand heeft bijgewoond, dat de pasar malam daarvoor meteen gesloten is en dat hij toen maar gauw is weggegaan.

Weer veertien dagen later ga ik omlaag, acht dagen per prauw, 350 km de Kahajan langs, naar Koeala Kapoeas. Ik kom nog juist op tijd om de installatievergadering der S.K.I. bij te wonen, waar onze vriend voorzitter van is. Een van de genoemde heeren uit Tewah spreekt: Merdeka, zegt hij, betekent; Merdeka 100 %!

Mijn jonge vriend heeft geen geduld, hij wil geen gemeenebest, hij wil Republiek. Hij is als heel Borneo.

Cyrellus, Dajakvertegenwoordiger in Malino, bereist de Kahajan, en belegt vergaderingen, waar hij Malino bepleit. Tewah zegt: Cyrellus is verrader, penghianat, hij verkoopt zijn volk aan de blanda's. Koeala Koeroen is pro-Cyrellus, hij komt er vandaan: invloedrijke machtige familie en 30, 40 man nemen afscheid bij zijn prauw als hij vertrekt.

Wat later houden de notabelen van Koeroen vergadering over den Dajakvertegenwoordiger voor Den Pasar. Makir Mahar, een veel fellere, jongere man, is zijn mede-candidaat. Koeroen praat een nacht lang en kiest Mahar.

Langzaam maar zeker kruipt het republikanisme de Kahajan langs omhoog. Iedere handelsprauw, iedere reiziger van beneden, brengt een stukje Java-vereering, een stukje merdeka-isme, een stukje blandahaat en strijdlust mee...

Ambivalentie, zelfs hier, onder de Dajaks. Er is een wig. Er is ouderwetsche gehoorzaamheid en loyaliteit of republiek.

De Kerstpakketten voor onze jongens te Amsterdam in het K.L.M.-toestel ge

Het lijkt wel samen te vallen met twee karaktercomponenten, Gezagsaanvaarding of eigen gezag. Er tusschen niets; Gemeenebest blijft droom. Alles of niets. Samenwerking is niet Indonesisch. Het wordt niet gevoeld. Malino is blandaregeering. Nooit heeft men anders gezien. Zoolang hij er is, de blanda, deelt hij de lakens uit. Welke woorden hij gebruikt, doet niets terzake. Hij doet het. Het eenige nieuwe kan zijn de Republiek.

Voorlichting inzake Indië.

Hoeveel duizenden worden daarvoor uitgegeven en toch hooren we niets van tal van belangrijke kwesties. Zijn de acten van den Burgerlijken Stand en de notarieele archieven ongeschonden gebleven? En hoe staat het met het Kadaster, den topografischen dienst, het Landsarchief, de archieven van de Departementen? Zijn de verzamelingen van het Bataviaasch Genootschap behouden, de musea van Koningsplein en Buitenzorg? Hoe staat het met de historische monumenten zooals het kerkhof te Koetaradja, den Leeuw van Waterloo en zijn de beschadigde monumenten (Jan Pietersz. Coen en Van Heutsz) hersteld? Wanneer zullen de geroofde drukkerijen en kantoren aan de Europeesche eigenaars worden teruggegeven? Hoe staat het met het radiostation in Malabar en de Sterrewacht te Lembang, de stichting van Dr. Bosscha? Is de kinawinning te Tjinjiroean weer in Europeesche handen? Is de Buitenzorgsche Plantentuin ongedeed uit de woelingen tevoorschijn gekomen? Is het uit den Compagniestijd dateerende avondmaalzilver en de kaarsenkronen van de Portugeesche Buitenkerk aan den Jacatraweg te Batavia gered? Ieder oud-gast zou deze lijst tot in het oneindige kunnen uitbreiden en we hooren niet veel meer dan vijf minuten per week meestal weinig interessante flitsen uit Indonesië. Kan daar geen verbetering in komen?

V. O.

kalender „oost en west” 1947

Restant wordt verkocht
voor f 2.- per ex.

Aanvragen kunnen geschieden bij het Hoofdbestuur, Dr. Kuyperstraat 5, den Haag, door storting op onze postrekening 14574.

Zij zijn ook rechtstreeks verkrijgbaar bij de afdelingssecretarissen.

Adressen gaarne volledig en duidelijk leesbaar. Voor het zenden naar Oost- en West-Indië 15 cent extra en naar het buitenland 25 cent.

Kerstmis met de 7 December Divisie

Riing, Riing, Riining.

„Hallo? Ja, daar spreekt u mee. Of ik kan komen foto's maken? Maar mijnheer, het is eerste Kerstdag. Wat zegt u? 7 Decemberdivisie, natuurlijk maakt dat een verschil. Ik ben tot uw beschikking. Of ik mijn vrouw mee wil nemen? Zeer gaarne, zij zal het zeer op prijs stellen.”

Zoo kwam precies een uur later een stafwagen voor en wij werden gehaald om een kerstdiner te verslaan met de 3de en 4de Cie van de 7 December divisie. Na atloop zou er een cabaret zijn, waarvan men geen groote verwachtingen had. Wij werden ontvangen door Majoor Houtkamp en Majoor Bijlsma, die de commandanten zijn van deze compagnieën. Het was thans kwart over vier en om half vijf zou het feest beginnen.

Terwijl mijn vrouw in gesprek was met de commandanten, had ik even de gelegenheid met enkelen van onze jongens te spreken. Echte rondborstige jonge kerels, waar wij Hollanders hier in de tropen trotsch op kunnen zijn. Het was goed weer eens dat echt gezonde Hollandsche kankeren te hooren. Een van de jongens kwam naar me toe en zei: „Mijnheer, wij vinden het natuurlijk erg fijn, dat u wat foto's komt maken, maar waarom komt u niet eens op een gewonen dag? Vandaag is het natuurlijk een fijn potje, maar anders is het om op te schieten”.

Ik vertelde hem, dat ik zelf lang genoeg het militaire pakje had gedragen en er dus alles van af wist. Nee, niet altijd als officier. Een zucht van verlichting ging op. Geen valsche voorlichting dus.

Ik heb mijn woord gehouden, hier staat het.

„Mijnheer, zie je die Ouwe daar?” Deze vraag wordt mij gesteld door een boom van een kerel, wijzende op Majoor Houtkamp. „Daar motte ze niet aankomme. Dat is de fijnste kerel die hier rondloopt. Laat ze het niet wage om kwaad van hem te vertelle, want dan het die de heele zaak op z'n dak. Verleden week zijn we met 200 wagens naar Bandoeng geweest. Vrachtauto's, commando-wagens, jeeps, de heele hap was compleet. Mot je niet denken, mijnheer, dat de Ouwe in een luxe wagen ging zitten. Niks hoor, hij heeft den heelen weg bij mij op de 3 tonner gezeten”, en vol trots werd een foto voor den dag gehaald, waarop deze groote gebeurtenis was vastgelegd.

Het was nu tijd naar binnen te gaan en ik moest mijn nieuwe vrienden voorloopig in den steek laten. Voor mijn vrouw en mij waren een paar plaatsen gereserveerd tusschen de beide commandanten. De maaltijd werd gehouden in de groote tooneelzaal van het kamp en de zaal was keurig versierd. Een groote kerstboom prijkte in een hoek van de zaal, waaronder de versnaperingen waren opgesteld. Dit heb ik natuurlijk als eerste op de gevoelige plaat vastgelegd. De tafels waren keurig gedekt en overal brandden lustig de kaarsjes.

Majoor Houtkamp hield een kerstrede, waarvan iedereen onder den indruk was. Ook hij moest zijn familie in Holland achterlaten en vierde het Kerstfeest thans met zijn vrienden in het verre Indië.

„Hoort u, mijnheer, dat de Ouwe geen rangen gebruikt bij zijn spreken”, zoo fluisterde een korporaal me toe. „Die vrienden zijn wij en hij is een vriend van ons”. Ik had even de gelegenheid om langs de tafels te gaan en zag de officieren ongedwongen te midden van hun jongens zitten. Dat is de goede geest. Contact tusschen officieren en manschappen is iets wat vroeger nooit bestond. Contact maakt een leger strijdbaar. Uit de gesprekken van de officieren heb ik ook kunnen zien dat men niet ver boven de soldaten uitstond. Hoevele namen heb ik niet gehoord van soldaten, door hun commandanten onderling geroemd. Dit was voor mij iets nieuws. Groote waardeering werd uitgesproken voor het werk van de koks. Zij hebben hun best gedaan er iets van te maken. Helaas liet de hoeveelheid gevoelig materiaal het niet toe dit gilde op de plaat vast te leggen, doch ik hoop, dat in de toekomst nog eens te doen.

Na zijn toespraak verzocht Majoor Houtkamp een oogenblik stilte om iedereen gelegenheid te geven tot gebed en daarna begon de aanval op het heerlijke maal. Groote schalen met

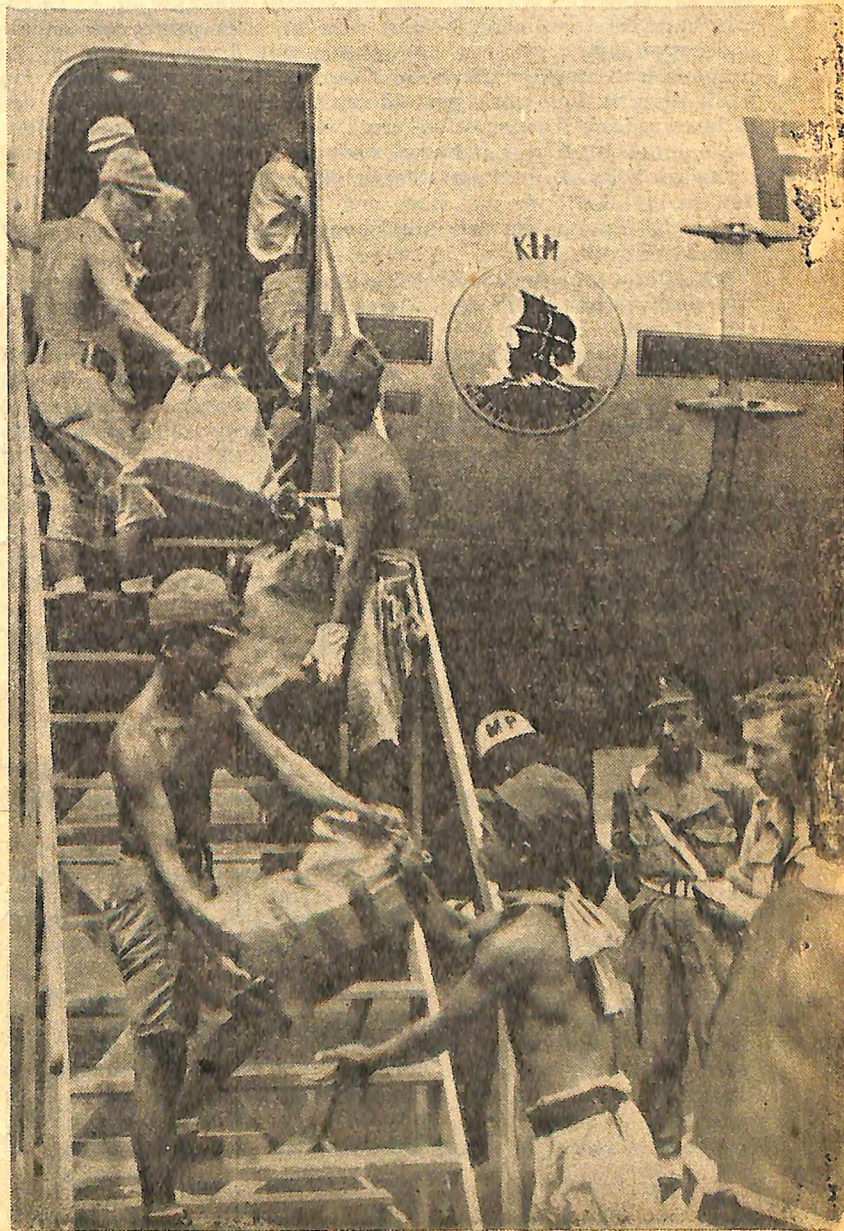
huzarensla verdwenen in de magen. Toen begonnen de koks met de ronddeeling van een echt Hollandsch groentensoepje. Van deze gelegenheid maakte Kapitein Stemmer van de Leger-Welfare gebruik om de aanwezigen te onthalen op pianomuziek en zong sergeant Hayer het bekende lied „Jeruzalem”. Men kon een speld hooren vallen. Ook de koks hadden hun potten neergezet om van deze zang te genieten. Kapitein Stemmer laat geen gelegenheid voorbijgaan om voor de jongens in Indië te spelen en is dan ook overal een zeer geziene gast. Sergeant Hayer heeft veel lof verdiend op de wijze waarop hij de troep bezig hield gedurende de reis per „Boissevain” naar Indië en heeft hij ook in Engeland het hart van de troep gewonnen.

Nadat de soep was geconsumeerd, kwamen groote schalen met gebakken aardappeltjes, appelmoes en gebraden worstjes op tafel. Na maanden van rijst en rijst was dit een groot relieft voor ons en mijn vrouw en ik hebben niet voor den grootsten en zwaarsten militair ondergedaan.

De heerlijke Custard-vla was juist zooals mijn moeder hem vroeger in Holland maakte en ik heb dan ook duidelijk mijn appreciatie laten zien door een duizelingwekkende hoeveelheid te verorberen.

Al deze heerlijkheden werden weggespoeld met een ijskoud biertje en ik heb ongezien mijn vrouw's glas erbij opgedronken.

Toen het dessert volgde in den vorm van groote plakken chocolade, zuurtjes, cake en vruchten op water, heb ik helaas moeten bedanken, daar ik geen ontploffing in een militair kamp op mijn rekening wilde hebben. Majoor Bergsma eindigde dezen onvergetelijken maaltijd met een kort woord en gaf de gelegenheid tot een dankbede, waarna iedereen dankbaar naar zijn verblijf ging om zich op te knappen voor het volgende deel van het programma. Wij waren gedurende dezen rusttijd gast van de officieren en ik heb de gelegenheid gehad iets meer over deze divisie te vernemen. Er wordt tot nu toe zeer weinig

De Kerstpakketten voor de Nederlandsche troepen worden op het vliegveld te Batavia gelost.

gedaan voor onze jongens, maar de plannen zijn groots en men verwacht, dat dit beter zal worden. De burgers van Batavia en ook van andere plaatsen in Indië zouden gaarne onze jongens een thuis komen aanbieden, doch dat is voor verreweg de meesten niet mogelijk, daar men per familie vaak één kamer heeft en met minstens drie families in één huis woont.

Om half acht begaven we ons naar de cabaretzaal waar het verdere programma afgewerkt zou worden. Japansche krijsgesvangenen hadden de zaal inmiddels in orde gebracht en prompt ging dan ook het doek op. Wat wij zagen, ging onze verwachtingen ver te boven. Berend Barends en zijn gezelschap waren kostelijk. Wie den grootsten bijval had, is moeilijk te zeggen, daar na ieder nummer de zaal schudde in haar voegen. Ik heb veel U.S.O. shows gezien bij het Amerikaansche leger, maar niets haalde in de verste verte bij dit uitgelezen gezelschap. Een woord van waardeering voor N.I.W.A. is dan ook zeer zeker op zijn plaats. Hoe genoten we van Berend die zijn jasje uittrok en de zaal in kwam om het vuurwerk op de Maliebaan in het Haagje te imiteeren. Wat hebben we gelachen om den humoristischen goochelaar, die handen vol klinkende rijksdaalders uit het publiek tooverde. De arme kaalhoofdige kapitein had nooit gedacht dat zijn schedel zoo'n fortuin zou bezitten. Versteld hebben wij gestaan en genoten van dezen kostelijken artist.

Mevrouw Barends wond de zaal om haar vinger met haar Hollandsche liedjes en het „trekharmonica“ spelende echtpaar was in één woord af. Pianisten worden vaak vergeten, doch niet de pianist van dezen avond. Zonder zijn begeleiding was de avond nooit geworden wat het was. De jongens waren opgetogen. „Mijnheer“, zei er een tijdens de pauze: „Als we zulke avonden meer hadden, wat zou het dan heerlijk zijn. Nu moeten we ons vermaak elders zoeken en kunnen we af en toe een kaartje krijgen voor een voorstelling in den schouwburg of lukt het ons na uren in een rij staan een film te zien. We weten wel, dat onze officieren hun best doen om het ons aangenaam te maken, maar zij kunnen ook geen ijzer met handen breken“.

Zijn vriend naast hem was ook vol lof. Hij was pas terug van het eiland „Onrust“, waar hij eenige weekjes op te knappen had. Bij familie op bezoek was hij ziek geworden en als „ondergedoken“ geboekt. „Mijnheer, dat ik terug ben bij de jongens heb ik te danken aan onzen Majoor Houtkamp. Hij heeft alles in het werk gesteld om mij eruit te krijgen en het is hem gelukt. Thans zit er weer een jongen van ons en gelooft u me, hij beweegt hemel en aarde om hem weer bij ons terug te krijgen. Je moet werkelijk iets doen wat niet door den beugel kan om van hem een „douw“ te krijgen. Hij begrijpt de jongens en wij begrijpen hem. Voor hem gaan we door het vuur“.

Na afloop van de voorstelling ging een ieder dankbaar naar zijn verblijf terug en deze Kerstdag in Indië zal hen lang in het geheugen blijven.

Tezamen met de officieren en artisten hebben we nog een uurtje gezelligheid gehad in de officiersmess, waarbij we ontvaard werden op een echten Hollandschen borrel en sandwiches en ik heb mijn waardeering aan het gezelschap Berend Barends persoonlijk kunnen betuigen. Met een dankbaar hart hebben we afscheid genomen. Wat een mooie Kerstdag is dat voor ons geweest. Na vele jaren in den vreemde, Kerstfeest met Hollandsche jongens, op Hollandsch grondgebied.

Familieleden van onze jongens in het verre Holland, ik hoop, dat dit verslag u zal bereiken en dat gij met mij dankbaar zult zijn voor dit mooie Kerstfeest voor onze jongens.

P. E. T. VAN DEN BOOGAARD

BOEKEN OVER INDIË

A. Algra: Het principaalste uit de Kerke Christi te Batavia. - T. Weever, Franeker 1946 Geb. f 5.90

„Is oock geordonneert, dat men sal vernemen nae twee geschickte ende bequame personen omme Godts woort voor te dragen, ende 't volck jegens alle superstitie ende verleijdinge der mooren (Mohammedanen) ende atheïsten uyt de H. Schrifture te vermanen“.

Aldus een resolutie van den allereersten compagniëstijd. Toen stond de zendingsgedachte in Indië nog verre op den achtergrond. Het zeer gedocumenteerde boek van A. Algra geeft een helder beeld van de ontwikkeling der Gereformeerde Kerk in Indië. De schrijver bepaalt zich tot historie in de 17de eeuw; nader bepaalde hij zich tot de historie van een enkele kerk in die eeuw, te weten die van Batavia. Zij is metterdaad

te beschouwen als type in die eeuwen en als de Moederkerk der andere gemeenten in dat geweldig groot gebied, waarin de Nederlanders in die eeuw woonden, van Kaapstad tot Banda. De schrijver heeft met dit zeer gedegen werk de Gereformeerde Kerk in de 17de eeuw, waar noodig, willen rehabiliteeren. Hij wilde tevens een weerlegging geven van de vaak herhaalde bewering, als zou de koloniale politiek in vroeger eeuwen uitsluitend egoïstisch zijn geweest.

Uiteraard richt een zoo gedetailleerde en gespecialiseerde historiebeschrijving zich tot een beperkt deel van het publiek. Nochtans zou men onder aller oogen niet slechts die twee foto's wenschen, te weten die van de Portugeesche Buitenkerk te Batavia en die van de oud-Gereformeerde Kerk te Colombo, waar de oude statenbijbel nog ligt opengeslagen, maar met name om het woord van Jan Pieterszoon Coen, dat als motto aan het boek voorafgaat: „Het aldereerste ende voornaemste wit, daernaer wij alle (gelijk als naar het principaalste) behooren te schieten, te weten de religie ende den dienst Gods“.

C. H. Sevenhuysen-Verhoeff: Twee Tadema kinderen op Java - W. van Hoeve. Den Haag, 1947. Geb. 2.35.

Een vriendelijk kinderboek, dat het Indië zooals het was tot 1941 in de herinnering terug roept. Het is aardig geïllustreerd door M. Numans. Het geeft een eenvoudig verhaal, dat ten deele te Bandoeng en voor het grootste gedeelte op een kinaonderneming speelt. Kinderen van 10 tot 16 jaar kunnen door dit aardige boek zich een helder beeld vormen van het leven, zooals het was, in het Indië zooals het was.

C. A. Leembruggen: Om het goud in Nieuw-Guinea - W. van Hoeve, Den Haag 1947, Geb. f 3.90.

Dit is nu werkelijk een aardig, spannend avonturenboek voor kinderen van 13—17 jaar, dat zich afspeelt in het hart van Nieuw-Guinea. Niemand zal het houden voor een afspiegeling van het werkelijke leven. Nochtans worden de natuur, het land en het volk en wordt ook een expeditie er tamelijk natuurgetrouw in beschreven, terwijl het avontuurlijke element zeer rijkelijk aanwezig is en de spanning tot het laatst behouden blijft. De band en de omslagteekening is van Roland Frijling; de matige illustraties zijn van L. van Suchtelen. Een aardig, frisch boek.

M. Numans: Wat Oelie hoorde vertellen. W. van Hoeve, Den Haag, 1947. Geb. f 1.90.

Een paar Indische sprookjes zijn voor kleine kinderen naververteld in een klein prentenboekje met teekeningen van den auteur, waarvan kleur en dessin den volwassenen nogal grof aandoen, doch wellicht bij den jeugdigen beschouwer in den smaak zullen vallen.

Dr W. K. H. Feuilletau de Bruin: Pioniers in de rimboe. - Drukkerij de Spaarnestad, Haarlem, 1946. Geb. f 6.90.

Gedenkteeken zijn nooit opgericht voor de pioniers die door de wildernissen van Nieuw-Guinea zijn getrokken tot zij stonden voor het wonder van de eeuwige sneeuw op den evenaar. Gedenkteeken zijn niet opgericht voor de soldaten, die de eerste expedities vergezelden. Zij zijn niet opgericht voor de dwangarbeiders, die de lasten droegen. Zij zijn niet opgericht voor de officieren, die de leiding hadden van ontdekkingsreizen, welke even groote gevaren, als blijvende resultaten brachten.

Thans heeft een dezer voortrekkers zelf zoo een gedenkteeken geschreven.

Dr. W. K. H. Feuilletau de Bruyn, Indisch hoofd-officier, oudlid van den Volksraad, thans een der werkzaamste voorstanders van een gezonder politiek inzake Indië, die even onvermoeibaar als belangeloos zijn krachten geeft om hetgeen hij als een doodelijk gevaar ziet te bestrijden, heeft zich gezet tot het oprichten van dit gedenkteeken.

Hij heeft een eenvoudig officier bedacht in wiens figuur alle Nederlandsche officieren die sinds het begin dezer eeuw aan exploraties in Nieuw-Guinea deelnamen, zijn gepersonifieerd. Sinds 1904 — onder Van Heuts — werd besloten tot een blijvende bestuursvestiging te Merauke en werd gebroken met de onthoudingspolitiek ten aanzien van Nieuw-Guinea. In dit boek wordt het leven beschreven bij het exploratie-detachement van Zuid-Nieuw-Guinea in de jaren 1909 tot 1911. Het had een sterkte van 2 officieren der landmacht, 1 van de zeemacht,

(Zie vervolg op blz. 12 onteraan)

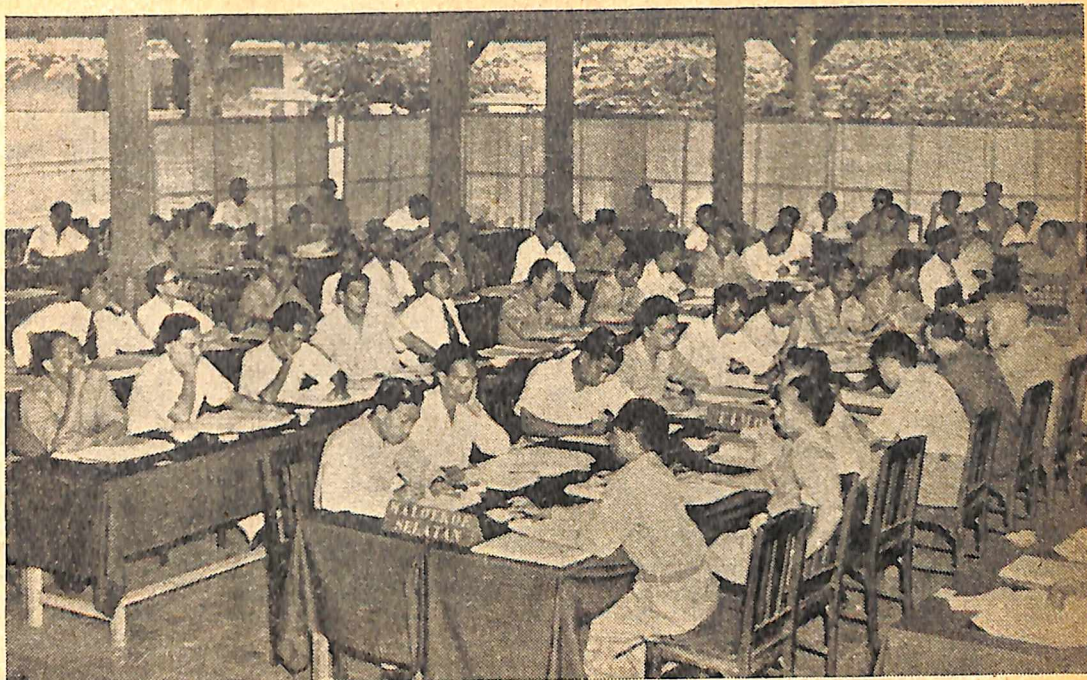
Makassaarsche Brieven

(Van onzen Correspondent)
Makassar, Kerstmis 1946.

De radio roept om, dat op de conferentie te Den Passar de heer Soekawati is gekozen als eerste staatshoofd van den pas geboren Staat Oost-Indonesië en als vanzelf gaan onze gedachten terug naar alles wat tot dit voorloopig resultaat heeft geleid en welke winst al deze conferenties aan Indië in het algemeen en aan Celebes en de Groote Oost in het bijzonder hebben gebracht. En het is droevig het te moeten constateeren, maar de toestand in de z.g. Malinogebieden is rondweg in dit thans bijna afgevoeren jaar aanzienlijk verslechterd.

In de eerste maanden van 1946 was het op Celebes en Borneo rustig, met uitzondering van den Coup van Menado, die echter een bijzonder karakter droeg en uitging van een militaire groep. Er kwam wel eens een rampokpartij voor, maar men kon zich overal vrij en veilig bewegen; Java deed weinig of geen pogingen om haar „Speciale Merdeka gevoelens“ te verspreiden en de samenwerking tusschen bevolking en bestuur was redelijk tot goed. Na de Malinokonferentie werd dit zienderoogen anders. De Repoebliek was door de daar gehouden redevoeringen kennelijk tot de conclusie gekomen, dat zij in deze gebieden geen invloed had en dat deze een aanzienlijk sterk blok waren, dat geheel handelde in strijd met haar intenties voor de toekomst. Bovendien was het der Repoebliek een doorn in het oog, dat er zulke groote bevolkingsgroepen waren, die met de Nederlanders wilden samenwerken. Hierin moest natuurlijk op korten termijn verandering komen wilde hen op Java t.a.v. deze koloniale onderdrukkers zijn eischen kunnen doordrukken.

Het gevolg was, dat zoowel rechtstreeks als via Borneo groote infiltraties van Merdeka-propagandisten en ook van regelmatige TRI troepen plaatsvonden. Dit gebeurde in den tijd, dat de Australische troepen waren vertrokken en de Nederlandsche, die in aantal veel geringer waren de zaak minder in de hand konden houden. Men begon in de kleine kustplaatsen en verplaatste de activiteitssfeer naar de rijstproducerende streken, aangezien men zeer goed aanvoelde, dat men met de ontvricting van den aanvoer van het hoofdvoedsel der Indonesische bevolking over het geheele gebied onrust en ontevredenheid zou wekken. In eerste instantie werd tegen deze benden veel te slap opgetreden; men leefde in vrij gebied en wilde niet met al te veel wapengeweld een einde maken aan deze terreur. Van de andere zijde werd maar al te dankbaar gebruik gemaakt van dit gebrek aan machtsvertoon onzerzijds. De Partai Nasional Indonesia dwong heele kampongs lid te worden van haar partij op straffe van plundering en doodslag als men niet meedeed. Tegenwicht was er niet en de zwakke broeders onder de bevolking gingen over naar extremistische zijde, mede aangelokt door de vele gelegenheden, welke de rampokpartijen boden om zich op snelle en eenvoudige wijze te verrijken ten koste van zijn dessagenooten. De benden breidden zich zoo snel uit, dat autotransport van Makassar uit naar andere plaatsen langs de kust en in het binnenland levensgevaarlijk werd en alleen nog in convooen mogelijk was. Men stond hiertegenover door gebrek aan voldoende troepen praktisch machteloos tot het in November zoo erg werd, dat Makassar op een belegerde vesting begon te gelijken. De extremisten hadden zich zelfs bij honderdtallen in de randkampongs ten oosten en ten noorden van de stad gevestigd en de toevoeren

Een overzicht van de conferentiezaal te Den Pasar waar besluiten werden genomen, welke voor de Buitengewesten even ingrijpend zijn als die van het accoord te Linggadjati voor Java en Sumatra...

van levensmiddelen naar de stad liepen steeds meer terug, omdat de bevolking het vervoer niet meer aandurfde uit angst voor molestaties. Buffeldrijvers, die het slachtvee voor Makassar over groote afstanden langs den weg aanvoerden, werden onderweg afgeslacht en het vee werd buitgemaakt. Als je je met een auto buiten de stad begaf en motorpech kreeg, was een aanval van rampokkers wel zeker.

De toestand spitste zich zoo toe, dat uiteindelijk werd besloten onze troepenmacht op Zuid-Celebes aanzienlijk uit te breiden en de zaak nu eens flink aan te pakken. De bewaking van diverse objecten in de stad Makassar werd overgedragen aan een bataljon van de 7 December-divisie; de staat van oorlog werd afgekondigd; voor de meest beruchte kampongs werd de avondklok ingesteld en daarna werd met de vrijgekomen troepen systematisch met de opruiming der benden begonnen.

Dat bij deze zuiveringsactie in dichtbevolkte kampongs ook onschuldige slachtoffers zijn gevallen, spreekt vanzelf, maar het gevolg was, dat de heer Van Mook in Den Passar telegrafisch op dit feit werd gewezen, wat aanleiding is geweest per vliegtuig een commissie hierheen te zenden om deze klacht te onderzoeken. Over de honderdtallen onschuldige slachtoffers gemaakt door de terroristen onder hun landgenooten, werd voor zoover mij bekend, nooit ergens een klacht ingediend; dat schijnt vanzelf te spreken en toelaatbaar te zijn.

Opgeruimd zijn de benden nog lang niet; enkele dagen geleden werd de aspirant controleur van het B.B., Westhoff, nog vermoord in de buurt van Malino, toen zijn jeep moest stoppen voor een door de extremisten opgeblazen brug; in den afgevoeren nacht was het geknal weer niet van de lucht.

Het heele verloop van den toestand in dit gebied is wel een duidelijke illustratie van de methoden van de Repoebliek om te komen tot de samenwerking met de Nederlanders, welke zoogenaamd wordt gezocht voor den gezamenlijken wederopbouw van Indië.

Zijn we politiek zwaar achteruitgeboerd in dit jaar, ondanks alle moeilijkheden is de Groote Oost economisch een eind in de goede richting gebracht. Het vervoer ter zee nam en neemt gestadig toe, zoodat de verbindingen met de talloze eilanden en eilandjes van de Groote Oost gaandeweg worden hersteld, waardoor de aanvoer van de allernoodzakelijkste goederen naar die eilanden en de afvoer van producten, gewonnen op die eilanden naar Makassar weer mogelijk is geworden.

Drie leden van de Commissie-Generaal, de heeren Van Poll, Schermerhorn en De Boer, voor het vliegtuig, dat hen opnieuw naar Indië bracht.

Persstem uit Indië

ONZE TEGENSTANDER WAS JAN SALIE

De heeren, die ons te Batavia vertegenwoordigden, hebben gehandeld zooals men dat doet met koopwaar.

An het afscheidartikel van Besnard, die thans als hoofd-redacteur van het Medan Bulletin is heengegaan, ontleenen wij de navolgende passages:

Wij verfoeien de overeenkomst, die thans in Nederland wordt besproken, omdat zij afbreekt wat nooit gebroken had mogen worden, omdat zij geweld doet aan een oude traditie, die bezig was zich te ontwikkelen tot een vriendschap tusschen twee zoo verscheiden volken als het Nederlandsche en het Indonesische.

Wij hebben hier leeren beseffen, hoezeer zij elkander door hun wezensverscheidenheid aanvullen en hoezeer beider temperamenten tot samenwerking vermogen te inspireeren.

Wij wisten, dat de overgang van de koloniale betrekkingen tot staatkundige vormen, waardoor op voet van gelijkheid in een nieuwe velen als te revolutionnair aandoenden stijl, een herbouw van het Koninkrijk zou moeten plaats vinden, moeilijkheden zou te weeg brengen en wij hadden deze reeds naar den geest aanvaard, aler wij er ons voor gesteld zagen, reeds in de jaren van bezinning, die ons gegeven werden gedurende de Japansche interneering.

En wij hebben niet gestreden tegen de Indonesische intellectueelen die wij in hun strijd vermochten te begrijpen, maar wel tegen onze eigen menschen, die van hun defaïtistisch standpunt in alle stadia van de onderhandelingen hebben blijk gegeven en steeds weer voor het Nederlandsche volk kwamen met de boodschap, dat zij niet beter konden verkrijgen, dat zij met hun, ons te glibberig, koopmanschap den besten prijs hadden bedongen.

Onze tegenstander was niet de Indonesiër, maar Jan Salie die zoo haarfijn kon uitleggen waarom hij elken slag verloor.

Wij houden het op Jan Couragie, die risico's neemt, den slag wint, maar niet goed weet hoe en waarom.

Want wij gelooven aan karakter, aan de ondefinieerbare zedelijke kracht die de gedachten en gevoelens medevoert, aan de groote eerlijke passies, die overtuigen.

Wij meenen ook dat een staat niet kan worden gebouwd zonder dat beide partijen daarin vinden wat hun hart moet geven voor de gemeene zaak.

En wij beseffen dat de Indonesiër slechts krijgt wat vol-doening geeft aan zijn psychotische sentimentaliteit van het oogenblik en dat zijn wezenlijk sentiment thans niet bepalend tot uiting kan komen.

Maar wij weten ook dat de onzen zoodanig teleurgesteld zijn, dat hun hart dreigt te verkillen.

Wij beschuldigen den Indonesiër niet.

Daar is aan onze zijde geen geestkracht getoond; de heeren, die ons te Batavia vertegenwoordigden, hebben gehandeld, zooals men dat doet met koopwaar, zij dachten slechts over een te veel en een te weinig.

Zij hebben niet gesproken, noch zooals men doet als men bezielt is van een groote genegenheid, noch wanneer men geleid is door een sterke passie.

Dan vraagt men eenheid, dan accepteert men geen halfheid. Dan weet men van geen toegeven, dan blijft men onverzettelijk en een dergelijke onverzettelijkheid deelt zich mede aan de andere zijde, niet als minachting voor de eigen inzichten, maar als een vorm van waardeering die waardeering opwekt langs andere wegen dan die welke men gaat met spitsvondige woorden en handige besprekingen.

De onzen hebben niet onderhandeld als mannen.

Zij hebben niet alleen getwijfeld aan ons, maar ook aan Indonesië, zij hebben gezondigd door lauwheid, gebrek aan wezenlijke liefde voor dit land. Zij hebben op elk critiek oogenblik juist dat gemist wat kenmerkend is voor het karakter van ons volk, de vasthoudendheid voortvloeiende uit innerlijke zekerheid.

Zoo laat men niet los wat men lief heeft.

Maar omdat wij gelooven en blijven gelooven juist aan deze dingen, aan de eenheid tusschen ons en de Indonesiërs, hebben wij gestreden en nemen wij strijdend afscheid van dit land.

En wij zullen niet aflaten.

Slechts dit vragen wij nu, vooral ook onzen tegenstanders van vandaag: Geloof dat het een strijd was uit genegenheid.

Over West-Indië.

De bijdrage van onzen medewerker inzake West-Indië — Suriname en Curaçao — werd te laat ontvangen voor opname in dit nummer. Zij wordt in het volgende nummer opgenomen.

BOEKBESPREKING. (Vervolg van blz. 10)

1 officier van gezondheid, 70 à 80 lagere militairen en 120 à 140 dwangarbeiders voor het verrichten van dragers- en andere diensten. Het beschrijft de lotgevallen van den luitenant Visser bij dat detachement. Visser is een denkbeeldige figuur; ook de andere figuren zijn gefingeerd. Hun gestalten zijn echter werkelijk. Elke zweem van romantiek ontbreekt in dit verhaal. De schrijver wilde het ware leven bij een exploratie-detachement met zijn lief en leed, zijn humor en tragiek, waarheidsgetrouw weergeven.

Dr. Feuilletau de Bruyn is geen romanschrijver. Hij is zelfs geen schrijver. Hem ontbreekt wat men de kunst van het schrijven pleegt te noemen. Zijn boek is er te meer om te waardeeren. Het is echt en hard. Elke zweem van sentimentaliteit en pathos ontbreekt er aan; elke poging om iets schooner te doen schijnen dan het was, is den schrijver vreemd; hij zoekt nimmer naar fraaie woorden, beelden of wendingen. Zijn taal is even eenvoudig als het verhaal zelve. Nochtans zouden wij ons voor die immers even eenvoudige figuren, die dit groote werk in Nieuw-Guinea hebben verricht, geen beter geschiedschrijver hebben kunnen wenschen. Dr. Feuilletau de Bruyn heeft een verhaal geschreven over hun werk, zooals zij het zelf geschreven zouden hebben. Hij heeft daarmee voor hen een monument gesticht, dat hun ten volle waardig is: eenvoudig, sober en groot.

Hout van Noenoekan

(Bijzondere correspondentie)

Van de eilanden, welke tegen de moerassige kusten van N. O. Borneo liggen, zijn er twee eertijds onbekend en vrijwel onbewoond — allengs een groeiende belangstelling gaan genieten. Het belangrijkste van deze twee, Tarakan, werd beroemd om zijn olie. Het andere, gelegen in de hals van den hondenkop van Borneo, is Noenoekan

Hier groeien boomen. Voorwaar geen bijzonderheid op Borneo, dat $\pm 90\%$ is beboscht. Maar evenmin als alle hout timmerhout is, is alle bosch exploiteerbaar bosch. De tidoengsche landen, die een oppervlakte beslaan van 33750 km², werden in de jaren '33 en '34 door Boschwezen-ambtenaren verkend. Slechts 3% werd voor exploitatie in het groot geschikt bevonden. Noenoekan bleek zowel door ligging als houtrijkdom en gevarieerdheid van soorten uit te munten. Dit is thans bekend in de vele houtarme landen rondom Indonesië. In China, Australië, Britsch-Indië en Zuid-Afrika kent men de houtrijkdom en de houtkwaliteit van Noenoekan. Uit al deze landen komen bij de Noenoekan Timber Company aanvragen binnen voor levering van fantastische hoeveelheden. Wat kan Noenoekan hun bieden? Enkele jaren voor den 2den Wereldoorlog werd de Noenoekan Maatschappij opgericht. Aan de schoon gelegen baai welke uitzicht geeft op het verre bergland van Britsch Noord-Borneo, kwam een uitgebreid emplacement met houthaven en steiger. Een machinale zagerij werd gebouwd. Er verrezen woningen, goed ingerichte bangsals, een school, een hospitaal, een radiostation. Toen kwam de Jap. Van tevoren was de zagerij grondig vernietigd. Niets was meer bruikbaar. De Japanners bouwden een nieuwe zagerij, echter met alle gebreken, welke Japansch materiaal plegen aan te kleven. Bij de bevrijding lieten zij deze zagerij, voor wat zij was, een gelukkige omstandigheid voor Tarakan. Op dit totaal verwoeste eiland immers bestond na de bevrijding een zeer groote behoefte aan hout en slechts Noenoekan kon hierin uitkomst brengen. Omgekeerd was Noenoekan voor technische hulp op Tarakan aangewezen. Het Departement van V. en W. te Brisbane zond den juisten man, iemand met een merkwaardige loopbaan: bouwer, kenner van zaagmachines en motoren, bedrijfsleider, scheepsbouwer en jachtvlieger. Hij kwam enkele maanden na de bevrijding van Tarakan en trof een ernstig verwaarloosde zagerij aan. Veel machines en onderdeelen waren door de bevolking ontvreemd. De bedrijfsleider maakte gebruik van zijn connecties in de vliegwereld en verdween naar Australië, om twee weken later terug te keeren met een speciaal vliegtuig, zwaar beladen met materialen. Er kon weer gezaagd en gekapt worden. En Tarakan kon bouwen. Voor bijkomstigheden had men geen tijd. Zoo bleef in de bijgebouwen van de woning van den bedrijfsleider de strop hangen, waaraan de Jappen hun slachtoffers ophingen. Deze verdween eerst een paar maanden geleden, toen de eerste uit Europa aangekomen vrouw haar intrede te Noenoekan deed. De organisatie van de houtaanpak op en nabij Noenoekan is door ambtenaren van den Dienst van het Boschwezen, krachtig aangevat. Het behoeft geen betoog dat zich hierbij groote moeilijkheden voordoen. Men denke slechts aan de primitieve middelen waarmee het werk vaak moet worden verricht, aan het transportvraagstuk, aan het voedselvoorzieningsprobleem. Op Noenoekan wordt hard gewerkt. Men denkt er niet aan politiek. De eenige gedachte is: hoe kan de productie worden opgevoerd. Tarakan en Menado schreeuwen om gezaagd hout. Nederland vraagt om scheepsbouw- en meubelhout. Australië om hout voor triplex. En China? Shanghai krijgt voorloopig de grootste buit. Toen eenige maanden geleden Noenoekan uit de sfeer van gestagen arbeid werd opgeschrikt door het geronk van een Catalina, waarmee de Houtindustrie-commissie een bezoek kwam brengen, bleek de houthaven meer dan 7000 m² hout te bevatten, vrijwel geheel bestemd voor Shanghai. De export hiervan is thans aangevangen. Het wordt mogelijk geacht maandelijks 4500 m³ te zenden. Dit beteekent meer dan f 100.000 per maand aan deviezen. Partijen scheepsbouwhout en keurige gezaagde meubelplaten lagen eveneens gereed voor verscheping naar Holland. Ondanks ernstige belemmering en door isolement en gebrek aan materiaal en arbeidskrachten is er eenorsch begin gemaakt met den wederopbouw, geenszins gedwongen, doch veeleer omdat werken en opbouwen de natuurlijke taak zijn van mensch en maatschappij.

Nog een bezoeker aan Indië: Professor Romme bekijkt op Schiphol met zijn echtgenote de reisroute van het vliegtuig, hetwelk hem naar Indië zal brengen.

Vereenigingsnieuws

Het telegram aan Hare Majesteit.

Het Hoofdbestuur ontving het volgende schrijven, voor den minister van Overzeesche Gebiedsdeelen ondertekend door den Secretaris-Generaal, den heer J. M. Kiveron:

„Naar aanleiding van Uw tot Hare Majesteit de Koningin gericht telegram van 21 November j.l., heb ik de eer, in voldoening aan een van Hoogst Dezelve bekomen opdracht, Uwe Vereeniging mede te deelen dat er door de Regeering naar wordt gestreefd, het Indisch probleem op staatkundig gebied tot een oplossing te brengen, die bevrediging schenkt aan een zoo groot mogelijke meerderheid onder alle lagen van de onder Harer Majesteits gezag levende onderdanen hier en overzee.

Zij rekt daarbij op de medewerking van het Nederlandsche volk en waardeert de door Uwe Vereeniging blijkens haar telegram gegeven verzekering om al haar krachten te blijven inspannen om de banden tusschen Oost en West en het Moederland hechter dan ooit te handhaven.

Hare Majesteit zegt Uwe Vereeniging dank voor de door haar betuigde hulde en afhankelijkheid in deze ook voor Hoogstdezelve zoo moeilijke tijden”.

Zilveren legpenning.

In een vergadering van het dagelijksch bestuur op 8 Jan. j.l. heeft de algemeen voorzitter, de Heer Ch. J. I. M. Welter, aan Mevrouw W. S. C. de Munnik geb. Creutzberg, die onlangs is afgetreden als beheerster van „Persinggahan”, het tehuis voor Indische bedienden in den Haag, de zilveren legmedaille der Koninklijke Vereeniging „Oost en West” uitgereikt.

De Heer Welter bracht in herinnering hoe Mevrouw de Munnik 27 jaar lang dit tehuis heeft beheerd, dat in waarheid een toevluchtsoord was en is voor onze Indonesische rijksgenooten, die hier, vaak door onvoorziene omstandigheden, genoodzaakt zijn onder voor hen ongunstige verhoudingen te verblijven. Zij vinden in Persinggahan een tehuis, waar zij zich werkelijk „thuis” gevoelen. En dit is de groote verdienste van Mevrouw de Munnik geweest, naar de Heer Welter memoreerde.

Zij verrichtte daarbij niet alleen een werk van barmhartigheid en van liefdevolle toewijding jegens haar medemenschen, maar tevens bracht zij tot werkelijkheid datgene, wat tot zoo kort nog als een groot goed werd beschouwd: de eenheid des rijks, ongeacht verschil in ras of geloof.

„Daarvoor betuigt de Koninklijke Vereeniging „Oost en West” U dank en als symbool daarvan biedt zij U aan de zilveren legpenning der vereeniging, ter herinnering tevens aan wat voor U zonder twijfel een belangrijke periode in Uw leven is geweest”, aldus besloot de algemeen voorzitter.

Mevrouw de Munnik, die vergezeld was van haar dochter, Mevrouw Steensma, dankte met enkele woorden.

Het Ledental.

Hier volgt een opgave van het ledental onzer Vereeniging op 1 Januari 1947: Leden 12.067, Begunstigers 158, Abonnés 1239, in totaal dus 13.464 leden.

Telegram van Eindhoven.

Het Hoofdbestuur ontving van de afdeling Eindhoven een telegram van den volgenden inhoud:

„Aanwezigen op jaarlijksche ledenvergadering bijeen spreken in deze voor Indië moeilijke tijden hun vertrouwen uit in het Hoofdbestuur en wenschen het kracht en succes in alle acties en gedragingen voor den blijvenden band tusschen Nederland en Indië”.

Namens het Hoofdbestuur heeft de Algemeen Secretaris het Bestuur der afdeling Eindhoven het volgende geantwoord:

Hierbij breng ik U den bijzonderen dank van het Hoofdbestuur over, voor de waardeering en het vertrouwen, waarvan Uw telegram van 28 dezer blijkt geeft. Ook danken wij U voor de daarbij uitgesproken wenschen. In de huidige omstandigheden, waarin de veranderde verhoudingen van Nederland tot zijne overzeesche gebieden een bedreiging vormen voor de instandhouding van de staatkundige, cultureele en andere banden, welke in den loop der jaren tusschen deze landen zijn gegroeid, is het zaak meer het accent te leggen op het bevorderen van de cultureele banden tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië. Wat er op staatkundig gebied ook moge gebeuren, deze cultureele banden moeten tot elken prijs bewaard blijven: deze te onderhouden en te versterken in het belang van beide partijen is een van de doelstellingen onzer Vereeniging.

Daarom is het noodzakelijk, dat ieder, die daartoe kan medehelpen, zijn krachten inspant om dit doel te bereiken.

Het hoofdbestuur rekent dan ook op Uwe medewerking en die van de leden Uwer afdeling, en is U bij voorbaat daarvoor zeer erkentelijk.

Gereserveerd voor
GEO. WEHRIJ & Co.
Amsterdam

De kalender 1947.

Onze kalender is dit jaar door zeer velen wel bijzonder geapprecieerd; zij siert vele duizenden huiskamers en brengt daar de herinnering aan het land, dat ons zoo lief is.

Er is nog een beperkt aantal exemplaren verkrijgbaar, waarvan de prijs thans gesteld is op f 2.—.

Hartelijk dank.

In een vorig nummer deed het Hoofdbestuur een beroep op de leden om toezending van oude nummers van ons orgaan. Aan de velen, die aan dit verzoek gevolg gaven, betuigt het thans zijn hartelijken dank.

Nieuws uit de Afdelingen.

De afdeling *Enschede* organiseerde resp. op 2 en 4 Dec. 1946 voor haar leden twee filmvoorstellingen. De films „Kleur en pracht van Java” en „Twee parels van Insulinde” (Sumatra en Bali), toegelicht door den vervaardiger Mr. A. Hustinx. Beide voorstellingen vielen zeer in den smaak van de talrijke aanwezigen.

Voor de afdeling *Zwolle* sprak op 10 December de Heer K. van der Veer, chef onderwijsbureau van het Indisch Instituut, over het onderwerp: „De dessa op Java als basis van maatschappijvorming en bron van problemen, die thans oplossing vragen”. De lezing werd toegelicht met lichtbeelden.

De afdeling *Ede* opende het seizoen met een aandachtig aangehoorde lezing van Dr. W. K. H. Feuilletau de Bruyn over „Wat brak Japan in Indië af en hoe bouwen wij het weder op”.

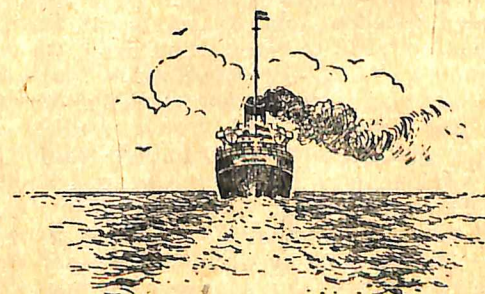
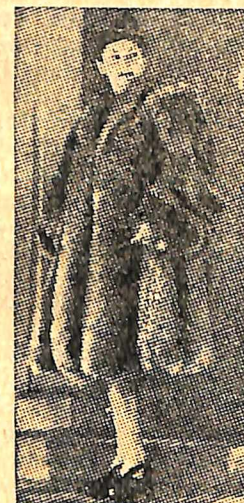
BONT- MANTELS

- *Pracht collectie*
- *Chique pasvorm*

Peperzak

„Beheerscht het vak”

Edisonstr. 126, Tel. 33.45.32, Den Haag

Oost West - Thuis Best
met *Cfamin* 't allerbest!

W. J. Innemee & Zonen n.v.

Den Haag
Denneweg 71-73
Telefoon 115940*

•
Haarlem
Kinderhuisvest 29-33
Telefoon 10441

**Begravenis
Transport
Crematie**

Oost - West

**KOLEN
KEMELING**

ZIJN 'T BEST

Laan van Meerdervoort 382, Tel. 333243
Anth. Heinsiusstraat 36, Telefoon 550811
Ruychaverstraat 1, Telefoon 554775

Eet

Ten Hoeve's

Roggebrood

Heerengracht 22, Waldeck Pymontkade 2E
DEN HAAG

v. Meursstraat 10a, ROTTERDAM

MIDDENSTANDSDIPLOMA. 52 eenvoudige, glasheldere schriftelijke lessen. Uitv. correctie van huiswerk. Eigen tentamens. Universitair gevormde cursusleiders. Bij niet slagen geld terug. Cursusgeld contant f 70.— of f 6.50 per 4 lessen. Wacht niet. Meldt U onmiddellijk aan, dan kunt U in Maart 1947 nog examens doen.

Garage-monteur
(Bovag eischen)

Motorrijwiel-techniek
voor iederen motorrijder

Hoogere Alg. Ontwikkeling
2 j. 104 lessen, 13 vakken

Muziekgeschiedenis
10 fraaie lessen

Relaties maken
nieuwe Amerikaanse cursus, 10 lessen

Sexuologie

wetenschappelijke cursus o.l.v. arts. Alleen voor volwassenen.
10 lesdictaten

Beleefdheidsleer

onze succes-cursus
10 lessen. f 10.—

Gelaatsverzorging

de cursus voor iedere vrouw

Nationale Volks Universiteit - Haagsche Onderwijs Instellingen
Willem de Zwijgerlaan 38, Den Haag. VRAAGT PROSPECTUS

ROELF BOEKEMA

PRINSESTRAAT 60,
hoek Juffrouw Idastraat
's-GRAVENHAGE

**POSTZEGELS
VEILINGEN**

AANKOOP - VERKOOP
KEURING - TAXATIES

MESKER

PARKSTRAAT 10 - DEN HAAG

WONINGINRICHTING
BINNENHUISARCHITECTUUR

ER IS
MAAR
ÉÉN

Klokken-Dokter

in Den Haag, RUYSDAELSTRAAT 72-129

met de *grootste reparatie-inrichting*

op het gebied van antieke klokken

zooals: staande klokken met en zonder speelwerk, Engelsche tafelklokken met maan en datum, Friesche klokken, stoel- en staartklokken met en zonder maan en datum, sloopjes enz.

Met de meest moderne uurwerken het aangewezen adres

ALLE ONDERDEELLEN VOORRADIIG

Telefoon
2 nummers
33.38.69
33.79.26

Unox

fijnste
vleeschwaren

UAI 0365

Engageert voor Uw Voorstellingen, Feesten, Partijen, het

„Musica Cabaret” van „MARTIN RIJKEN”
Uitsluitend prominente Ned. artisten en musici
Verstrekt U vrijblijvend alle gewenschte inlichtingen

MARTIN RIJKEN

Artist en Ondernemer, **Nieuwe Binnenweg 346 b**
ROTTERDAM (West) Telefoon 30126 (K 1800)

Programma's in iedere prijs en genre

't Goude Hoofd

Groenmarkt, Den Haag
TAVERNE - RESTAURANT
alwaar de k e u k e n op zeer
bijzondere wijze wordt verzorgd

„Snafager” Bureau voor
Recherche en Informatie
's-Gravenhage

INFORMATIES EN NASPORINGEN
OP ELK GEBIED

Stationsweg 133c, Telefoon 116510—110565

Tijdschriften voor Indië

Het hoofdbestuur van het Ned. Roode Kruis doet een beroep op U ten behoeve van Uw land- en rijksgenooten in het verre Oosten, die dringend behoefte hebben aan recente lectuur. Helpt hen door een abonnement op dit blad af te stuiten (door f 6,— te storten op gironummer 14574 van Oost en West) ten name van de afd. BARK, Hoofdbestuur van het Ned. Roode Kruis, Den Haag, dat voor onmiddellijke doorzending zorg draagt. Adresseering aan particulieren in Indië is niet mogelijk.

Rotterdamsche Bankvereniging

*Een sterke schakel
in het Binnen- en Buitenlandsch
Betalingsverkeer*

210 VESTIGINGEN IN NEDERLAND

NEDERLANDSCH
INDISCHE **HANDELSBANK**, N.V.

AMSTERDAM - Singel 250
ROTTERDAM - Mathenesserlaan 235
's-GRAVENHAGE - L. Vijverberg 11

**Behartiging van
Uw belangen
in Indië en het
Verre Oosten**

DEVIEZENBANK

Stichting Indische Documenten